

GELECEK
PARTISI

YARGIDA

YAPISAL

REFORM

GELECEK ADALET MODELİ

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
GİRİŞ	9
I. ZİHNİYET YENİLENMESİ	13
A. HUKUK EĞİTİMİ ve HUKUK FAKÜLTESİ SORUNLARI	13
1. Hukuk Fakültelerine Akreditasyon Zorunluluğu Getirilecektir	14
2. Hukuk Eğitimi Süresi Artırılacak ve Müfredat Yeniden Düzenlenecektir	15
3. Adalet Akademisi Yeniden Düzenlenecek ve Meslek İçi Eğitime Önem Verilecektir	15
4. Adalet Yüksek Okulları Yeniden Düzenlenecektir	16
5. Toplumun Adalet Bilinci Artırılacaktır	16
B. MESLEĞE KABUL SÜRECİ	17
1. Mesleğe Doğrudan Kabul Uygulamasına Son Verilecektir	17
2. Mülakat Sistemi Yerine Liyakat Sistemine Geçilecektir	17
3. Avukatlık Sınavı Uygulanacaktır	18
4. Genç Hukukçular Hukukun Diğer Alanlarına Yönlendirilecektir	18
II. YAPISAL YENİLENME	20
A. ADLİ TEŞKİLAT YENİDEN YAPILANDIRILACAKTIR	20
1. Hakimler Yüksek Kurulu (HYK) Kurulacaktır	22
2. Savcılar Kurulu (SK) Kurulacak ve Cumhuriyet Başsavcılıkları Adliye Dışında Örgütlenecektir	25
3. Mahkeme Başkanlığı Sistemi Getirilecektir	26
4. Bölge Adliye Mahkemesi Başkanlıklarının Denetim Yetkileri Arttırılacaktır	27
5. Teftiş ve Denetleme Sistemi Yeni Bir Anlayışla ve BAM Merkezli Örgütlenecektir	27
6. Adli Kolluk Teşkilatı Kurulacaktır	29
7. Avukatlık Mesleğinin Fonksiyon ve İtibar Kaybı Önlenecektir	30
a. Avukatlığın Yargının Asli Unsuru Olma Vasfı Güçlendirilecektir	31
b. Avukatların Sosyal Güvenceleri Yeniden Düzenlenecek. Mesleğe Yeni Başlayan Avukatlara Faizsiz Kredi, Vergi ve Prim Desteği Sağlanacaktır.	32
c. Kamu Avukatlığı Uygulaması Yeniden Düzenlenecektir	32
d. Çoklu Baro Uygulamasına Son Verilecektir	33

8. Disiplin Hukukları Yeniden Düzenlenecektir	34
a. Hakim ve Savcıların Disiplin Hukuku	34
b. Avukatlık Mesleği Disiplin Hukuku	34
9. Hakimlik Kanunu ile Avukatlık Kanunları Yenilenecek, Savcılık Kanunu Çıkarılacaktır	35
10. Duruşmaların Tamamı Dijital Ortamda Kayıt Altına Alınacaktır	35
11. Yeni ve Sade Bir Ceza İnfaz Kanunu Yapılacaktır	36
B. ANAYASA YARGISI/MAHKEMESİ YENİDEN YAPILANDIRILACAKTIR	37
III. SÜREÇ YENİLENMESİ	40
ADALETE ERİŞİM HAKKI GÜÇLENDİRİLECEKTİR	40
1. Hakim Bağımsızlığı ve Teminatı Güçlendirilecektir	43
2. Yargılamanın Etkinliği Artırılacaktır	43
a. Davaların Daha Hızlı ve Adil Bir Şekilde Bitirilmesi Sağlanacaktır	43
b. Tutuklama Kararları Etkin Bir Şekilde Denetlenecektir	45
c. Adli Tatil Kaldırılacaktır	45
d. Bilirkişilik Uygulaması Düzeltilecek ve Denetlenecektir	46
3. Mahkemelere Gelen İş Yüğü Azaltılacak, Arabuluculuk ve Uzlaştırıcılık Geliştirilecektir	47
4. Yargılama Pahalı Bir Kamu Hizmeti Olmaktan Çıkartılacaktır	48
5. Adli Himaye Sigortası (AHS) Hayata Geçirilecektir	48
6. İstinaf Kanun Yolu Yeniden Düzenlenecek ve Etkinliği Artırılacaktır	50
7. Temyiz İnceleme Süreleri Kısaltılacaktır	50
8. Bireysel Başvuru Yolları Sadeleştirilecek ve Etkinliği Artırılacaktır	51
9. İcra ve İflas Kanunu Yenilenecek ve İcra Daireleri Yeniden Yapılandırılacaktır	52

SUNUŞ

Evrendeki doğal düzenin de insan bedenindeki organik düzenin de toplumsal hayattaki insani düzenin de esası adalettir. Adalet her türlü toplumsal düzenin hem ilk erdemi hem de nihai koruyucu ilkesidir.

Devletin ve toplumsal düzenin mayası ortak aidiyet bilinci ile karılır, bekası adalet ile teminat altına alınır. Devletin ve toplumsal düzenin sürekliliği fiili güç ile değil, adalet ilkesinin egemen kılınmasıyla mümkün olabilir. Fiili güç devletin kaslarıysa, adalet devletin yüreğidir. Zayıflayan kaslar güçlendirilebilir ama zaafa uğrayan bir yürek ile hayatıyeti sürdürmek mümkün değildir. Bunun içindir ki, bir devlet için gerçek beka tehdidi düşman saldırıları ile değil toplumda adalet duygusunun sarsılması ile başlar çünkü düşman saldırıları toplumu birbirine kenetlerken adalet duygusunun sarsılması toplumsal bağları dumura uğratır.

Sağlam bir adalet felsefesine dayanmayan hukuk yapısı ile insan hayatının, aklının, inancının, neslinin ve mülkünün teminat altına alınmadığı sosyal ve siyasal düzenler kaosa açık hale gelir. Tarihi tecrübeler açık bir şekilde göstermiştir ki, insanlar da mal ve sermaye de adalet teminatının olduğu ülkelere, şehirlere yönelir. Devletlerin ve medeniyetlerin yükseliş ve düşüş süreçleri doğrudan hukuk düzeninin varlık ve işleyişi ile ilgilidir.

İçinden geçtiğimiz küreselleşme sürecinde de nitelikli insan unsuru ve kalıcı sermaye hukuk düzeninin işlediği ülkelere yönelmektedir. Bu bağlamda son yıllarda nitelikli insan unsurumuzun ve sermayenin ülkemizden kaçmaya başlamasının temel nedeni de adalet anlayışımızda ve hukuk sistemimizde yaşanan güven erozyonudur.

Siyasi partilere, kişilere ve hatta kurum ve kuruluşlara güvenin değişik yüzdelerde seyretmesi doğal karşılanabilir. Doğal karşılanmaması gereken tek alan adalet ilkesinin tecelli ettiği hukuk ve yargı alanıdır çünkü yargı sistemine güvensizlik tuzun kokması anlamına gelir.

Bu güven probleminin temel nedeni yargı alanının adalet dağıtılan değer-yüklü bir alan olmaktan çıkıp güç devşirilen bir çıkar alanı haline dönüşmüş olmasıdır. Darbeler doğrudan ve dolaylı olarak hem böyle bir anlayıştan beslenmişler hem de böyle bir anlayışın yayılmasına zemin oluşturmuşlardır. Kişilerin önce idam edilip sonra hukuki gerekçe yazıldığı İstiklal Mahkemelerinden **“sizi buraya tıkan irade böyle istiyor”** diyen Yassıada hakimlerine, 12 Eylül cuntasının önünde hizaya giren yüksek yargı üyelerinden 28 Şubat cuntasının brifinglerine koşan yargı mensuplarına, paralel bir örgütlenme ile yargıyı 15 Temmuz hain darbe girişimine giden süreçte kaldıraç olarak kullanan FETÖ yapılanmasından bugün yaşandığı şekliyle siyasi talimatla karar veren yargı görüntüsüne kadar gelen süreçte kutsal bir kavram olan adaleti siyasi güç mücadelesinin aracı haline getiren anlayış tümüyle terk edilmeden, kalıcı bir toplumsal düzen inşası mümkün değildir.

Önümüzdeki dönemde yargı sistemimizin itibarını kamuoyumuz nezdinde ve dünya ölçeğinde korumak en öncelikli hedefimiz olmalıdır. Mahkemelerin birbirleriyle çelişkili kararlar vermesi sebebiyle aynı gün içinde aynı kişilerin önce serbest bırakılıp sonra tekrar tutuklanmaları daha sonra yeniden serbest bırakılmaları, uzun tutukluluk süreleri sonunda verilen beraat kararları ile ortaya çıkan kul hakkı ihlalleri, mor beyin sürecinde olduğu gibi masum insanların en ağır örgüt suçlamalarına muhatap olarak aylarını bazen yıllarını tutuklu geçirmeleri, gizli tanıkların konjonktüre göre kanaatlerini değiştirerek kişilerin kaderleri üzerinde kumar oynamaları benzeri uygulamalar yargı sistemimizin kamuoyumuz nezdinde derin bir itibar kaybına sebep olması yanında herhangi asılsız bir ithamla tutuklanma kaygısının yol açtığı korku kültürünün yayılmasına da zemin hazırlamaktadır.

En önemlisi de adalet dağıtmak gibi insanlığın en kutsal mesleğini icra eden hakim ve savcılarımızın iç huzurları ve vicdanı rahatlıklarının konjonktürel gerekçelerle zedelenmesidir. Bir hakim ve savcı hüküm verirken ya da iddianame hazırlarken davanın mahiyeti ve nihai adalet ölçüsü dışında hiç bir kaygı taşımamalı ve hiç bir müdahale veya telkine açık bırakılmamalıdır.

Öte yandan, Deniz Yücel ve Brunson davaları yargı sistemimizin uluslararası itibarına ciddi bir darbe vurmuştur. Ülkemizde yargıya muhatap suçların en ağırları ile itham edilen bu kişileri daha sonra ilgili ülkelerin talep, baskı ve tehditleri ile serbest bırakılmış oldukları intibainın yaratılmış olması maalesef ülkemizi hukuku pazarlık konusu yapması dolayısıyla hukuk devleti niteliği taşımayan ülkelerin kategorisine indirme riskini ortaya çıkarmıştır. Bu kişilerle ilgili olarak eğer bahsi geçen suçlar bağlamında elde kesin deliller varsa sonucu ve bedeli ne olursa olsun bu kişiler serbest bırakılmamalıydılar; eğer bu ithamlar hakkında elde yeterli delil yok idiyse bu kişiler kimlikleri ve dini/etnik geçmişleri ne olursa olsun tutuklanmamalı, bu konuda son derece üst düzey açıklamalarda bulunulmamalıydı.

Hukuk rövanş, pazarlık ve mütekabiliyet kabul etmez. Bir adaletsizlik başka bir adaletsizlik ile telafi edilemez. Unutmayalım, devlet anlık tepkiyle değil, hakkaniyet temelinin üzerine oturtulmuş adalet terazisi ile hareket ettiği zaman ayakta kalabilir.

Hukuku güç tahakkümü için araçsallaştırma çabası toplumsal düzende adaletin gerçek anlamda hayata geçirilmesini engelleyen en temel amildir. Hukuk-güç ilişkisinde yaşanan bu sapmaları giderecek temel ilke açıktır: *Hukuk güç biriktirme alanı değil, gücü denetleme ve ahlaki çizgiye getirme alanıdır.*

Gelecek Partisi olarak bu temel ilkedен hareketle ülkemizin adalet ilkesine dayalı, hukuk devleti anlayışı ile düzenlenmiş kapsamlı bir yapısal yargı reformuna ihtiyaç duyduğuna inanıyoruz. Bu bağlamda geliştirdiğimiz “**Gelecek Adalet Modeli**” ni üç ana sütun üzerine oturttuk: adalet ilkesinden hukuk devletine geçişi sağlayacak zihniyet devrimi, hukuk devletini yaşanır hale getirecek yapısal yargı reformu ve yargı işleyişini etkin kılacak süreçlerle ilgili eylem planı.

Böyle kapsamlı bir reformun temeli adalet ilkesinden hukuk devletine geçişi sağlayacak zihniyet devrimidir. Bir zihniyet devriminin öncelikli adımı ise hukuk eğitimimizin daha ilk aşamalarında adalet felsefesi, mantığı ve ahlaki okutularak tek tek vicdanlarıyla karar verecek ahlaki ve mesleki donanıma sahip hukuk insanları yetiştirecek şekilde yeniden yapılandırılmasıdır. Hukukçuları her türlü vesayetten kurtaracak en temel faktör hangi şartta olursa olsun vicdanlarıyla hükmedecekleri bir adalet bilincine sahip olmalarıdır. Unutulmamalıdır ki, *vicdan içselleştirilmiş adalet bilincidir.*

Adalet dağıtmak formel hukukun mekanik bir şekilde uygulanmasından ibaret değildir. Hukuk eğitimi ve mesleğini ideolojik tarafgirlik ve bağınazlıktan arındırmadığımız sürece, temel hak ve özgürlükleri korumaya ve insan onurunu yüceltmeye dayalı bir adalet idealini hayata geçirmek mümkün değildir.

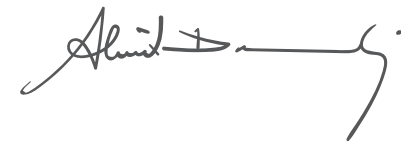
Adalet ilkesi temelinde gerçekleşecek bu zihniyet devriminin toplumsal hayata yansması ise hukuk devleti ilkesi ile mümkün olabilir. Hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak, yargının her türlü vesayet odağına karşı güçlü kılınabilmesi için bütün toplumsal ve siyasal güç merkezleri nezdinde tam anlamıyla bağımsız ve tarafsız olması sağlanmalıdır. Yargının kontrol altına alınması çabası hangi gerekçeyle ve kim tarafından yapılırsa yapılsın en büyük suç olarak görülmelidir.

Yargı sistemimizin vesayet ile juristokrasi arasında savrulmaması için yaşadığımız tecrübelerin ışığında yeniden yapılandırılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak yargının güç biriktirme değil güç denetleme niteliği kazanması ancak ve ancak güçler ayrılığı ilkesi ile mümkün olabilir. Bu bağlamda önerdiğimiz yapısal model temelde daha önce açıkladığımız “güçlendirilmiş parlamenter sistem” önerimiz temelinde ele alınmıştır.

Zihniyet devrimi ve yapısal reform önerilerimiz yargı süreçlerinin etkin kılınmasını sağlayacak eylem planları ile desteklenmiştir. Zaman faktörünü gözardı eden bir yargı süreci adalet ilkesinden ümidin kesilmesine yol açar. Bugün yargının önünde birikmiş onmilyonlarca dava dosyalarının adalet ilkesini kamilen uygulayacak şekilde sonuçlandırılması neredeyse imkansızdır. Bu açıdan, yargı süreçlerinin etkinliğini artıracak eylem planlarının devreye sokulması kaçınılmazdır.

Seçkin hukuk insanları, akademisyenler ve siyasetçilerden oluşan heyetimizin hazırladığı **“Yargıda Yapısal Reform: Gelecek Adalet Modeli”** önerimizi ülkemizin ufkunu açacak katkılar yapacağı inancıyla kamuoyumuzun takdirine sunuyoruz.

Ahmet Davutoğlu
Gelecek Partisi Genel Başkanı

GİRİŞ

İnsanoğlunun *özgürlük ve adalet arayışı*, kendisiyle birlikte var olmuş kadim sorunlarından biridir. İnsanın özgürlük arayışı ve var olma içgüdüsünün fiziki ve sosyal yaşamda oluşturduğu gerginlik, tarihi süreç içinde ve eşzamanlı olarak önce adalet ihtiyacını, adalet ihtiyacı da hukuku (hakları ve kuralları) ortaya koymuştur. Çok uzun ve son derece acı tecrübeler sonunda, gerçek özgürlüğün ancak adalet ile birlikte var olabileceği, bunun da sosyal hayatın sağlam bir hukuk düzenine oturtulmasına, ihlallerin bağımsız mahkemeler tarafından denetlenebilmesine bağlı olduğu görülmüştür. Kişinin diğer insanlar ve özellikle kamu otoritelerine karşı korunması, bağımsız bir yargı denetimini de zorunlu kılmaktadır. İnsanın diğer insanlar, kamu otoriteleri ve çevre ile olan hayati öneme sahip karmaşık ilişkilerinin sağlıklı ve güvenli biçimde yürütülmesine olan ihtiyaç; hukukun üstünlüğü ilkesine tâbi, denge ve denetleme mekanizmalarını haiz modern devletleri ve demokrasileri zorunlu kılmaktadır. Temel hak ve özgürlükler en ideal bir şekilde ancak güçlü bir hukuk devletini oluşturacak çoğulcu ve katılımcı anayasal demokrasilerde teminat altına alınabilir.

Kendi ülkemiz özelinde değerlendirme yapıldığında, diğer toplumlarda olduğu gibi istisnai dönemler hariç, bireyin kamu otoritesini elinde tutan kişiler ve devlet tarafından çoğu zaman baskı ve şiddete maruz kaldığını, hatta bu iklimin olağan ve sistematik olduğunu görmek mümkündür. Ne yazık ki hukuk ve adalet tarihimizde bir *altın çağ* hiç yaşanmamıştır. Halkımız neredeyse tüm tarih boyunca genel anlamda buyurgan otoritelerin gölgesi altında ve mutsuz nesiller olarak yaşayagelmıştır. İnsanımızın tarihi süreç içinde yaşadığı buyurgan ve otoriter anlayışa karşı adalet talebi gerilimi her dönem yargı alanında büyük sorunlara neden olmuş, adliye ve adalet toplumun her kesiminde en çok tartışılan kurum ve kavram olagelmıştır. Kadılık sisteminde yaşanan sorunlar; şekil ve üslup değiştirmek suretiyle İstiklal Mahkemelerine sirayet etmiş, Yassıada Yargılamaları, 12 Mart Muhtırası, 12 Eylül sıkıyönetim mahkemeleri ile 28 Şubat, Ergenekon ve Balyoz yargılamaları, en son yaşadığımız FETÖ/PDY terör örgütü davalarında yaşanan hukuka aykırı uygulamalar, zaten problemlili olan yargı alanını daha da bozmuş, halkın adalete ve yargıya olan güvenini yok etmiştir. Bu gün itibarıyla adalet sistemimiz; yıllardan beri ihmal edilerek gelen ve biriken birçok sorunun içinde kalmış ve vatandaşın hak arama mercii olmaktan çıkıp, ülke için taşınması zor bir yük haline gelmiştir.

Bir hayli yıpranmış ve halkın adalet talebini çağın ve ihtiyaçların gereklerine göre karşılamaktan uzak kalmış adliye hizmetlerinin iyileştirilmesi için Cumhuriyetin başlangıcından bu güne birçok reform projesi ortaya konulmuş ise de başarılı olunamamıştır. Yargı etkinliği, hızlı yargılama ve adalete güven gibi stratejik hedefler; konjonktürel baskılar, gelişmeler ve ihtiyaçlar gerekçe gösterilerek ötelenmiş veya vazgeçilmiştir. Başta sivil ve demokratik bir anayasa olmak üzere birçok proje veya reform çabaları hep gündemde olmasına rağmen hukuk düzenine ilişkin sorunlar bu güne kadar çözülemediği gibi daha da artmıştır.

Adalet sistemindeki yanlışlık, eksiklik ve başarısızlıkların birçok nedeni vardır. Bilimsel, toplumsal ve teknik olarak yeterli ön hazırlık yapılmadan hayata geçirilen düzenlemeler, yargı mensupları başta olmak üzere kamu gücünü elinde bulunduranların yeniliklere ve dönüşüme karşı gösterdikleri dirençler, siyasetin yargı üzerinde yürüttüğü baskılar, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanamaması, hukuk eğitimi başta olmak üzere alt yapı ve fizikî eksiklikler, hukukun üstünlüğüne olan inanç ve demokratik bilinç yetersizlikleri bunlardan bir kısmıdır.

Özellikle 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünü takip eden süreçte ortaya çıkan hukuksuzlaşma ve otoriterleşme eğilimi, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişi sağlayan Anayasa değişikliğiyle daha da pekiştirilmiştir. Kuvvetler ayrılığı ilkesi ciddi şekilde tahrip edilmiş, yargı yürütmenin/siyasetin bir manivelası haline getirilmiş, adalet teşkilatı üzerinde vesayet oluşturulmuş ve yargı bağımsızlığı tamamen yok edilmiştir. Soruşturma ve yargılama usulleri yasalarda açıkça düzenlendiği halde, yargı ve kolluk mensupları hukukun evrensel ilkelerine uygun olarak adaletin gereğini yerine getirmekten ziyade iktidarın talep ve beklentilerine uyumlu, temel hak ve özgürlükleri yok eden bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Ülkemizin terörle mücadelesinde sık sık karşılaşılan hukuka aykırı uygulamalar, KHK düzenininin 2017 referandumu ile sürekli hale getirilmiş olması, halkın yargıya olan güvenini rastlanmamış derecede aşındırmıştır.

Mevcut iktidarın sadece yargı değil, diğer alanlara da tahakküm kurmak isteyen demokrasi dışı otoriter yaklaşımları toplumsal barış ve huzuru ciddi anlamda tehdit ettiği gibi ekonomik, sosyal, siyasal vb. tüm alanları tahrip etmiştir. Hukuki güvenliğin kalmadığı, denge ve denetleme yapacak kurumların bağımsızlıklarını ve etkinliğini kaybettikleri bir ülkenin vatandaşları olarak özellikle de gelecek umudumuz olan eğitimli gençlerimiz, barış, huzur ve güven içinde bir hayat arzusu ile yabancı ülkelere göç edebilmenin yollarını arar hale gelmişlerdir. Devlete ve hukuka güvenin ortadan kalktığı, karar vericiler üzerinde hiçbir denge ve denetim mekanizmasının kalmadığı, başta adalet olmak üzere toplumu ayakta tutan değer ve ilkelerini kaybetmiş bir ülkenin insan onuruna yakışır bir gelişme ve kalkınma sağlaması da mümkün değildir.

Mevcut kaynakları iktidarın kötü yönetimi ile tüketilen ülkemizin sorunlarının çözümü Covit-19 salgınının da etkisiyle daha güç bir noktaya evrilmiştir. Ülkeyi içine sürükledikleri bu buhrandan çıkarmak imkan ve kabiliyeti kalmamış bulunan Cumhurbaşkanı ve hükümet ortakları, 15 Temmuz hain darbe girişimi ve Covit-19 salgınının sağlamış olduğu mazereti halkın refah ve huzuru için değil kendi iktidarlarını sağlamlaştırmak ve otoriter bir rejim kurmak için kötüye kullanmayı tercih etmişlerdir. İktidar, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle hukuk alanında etkili ve adil bir yargılama sistemi yerine kendi siyasi geleceğini tahkim edecek bir yargı düzeni kurmuş, halkın adalet ihtiyacını göz ardı etmiştir. Artık ülkeyi yönetme kabiliyetini kaybeden hükümet; yeni politikalar üretmediği için yanı sıra ısrar etmek açmazına düşmüş bulunmaktadır. Hukuk ve yargı alanında İktidar; temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan ve hukuk devletini güçlendiren geniş bir reform programını benimsemek yerine sözde reform vaatleri, hamasi söylem ve tavırlarla adalet bekleyen halkı oyalamayı tercih etmektedir.

Hükümetin sorunları çözmek amacıyla ülkemizin hayrına ortaya koyduğu her çalışma ve gayretin partimiz açısından da destekleneceği tartışmasıdır. İktidar, yapılması zaruri olan birçok reformdan vazgeçmiş ve özellikle son altı yıldır kolay, siyasi ve ekonomik rantı yüksek hamasi tercihlere yönelmiştir. Günlük işleyiş sırasında karşılaşılan problemlerin çözümü için ortaya konulan göstermelik, idari tedbirler ve basit düzenlemeler *reform* adı altında birbiri ardı sıra kamuoyuna sunulmaktadır. Ancak iktidar daha önce kendi yaptığı iyi düzenlemeleri dahi bozmuş, toplumu kendinden önceki dönemleri bile aratır hale getirmiştir. İktidarın en son üzerinde aylarca çalışarak hazırladığını iddia ettiği 02.03.2021 tarihli *İnsan Hakları Eylem Planı* da önceki benzerleri gibi herkes tarafından kabul edilen temel hukuki ilkelerin tekrarından öteye geçememiş, somut ve etkili çözümler içermeyen, halkta ve adalet hizmetlerinde hiçbir olumlu etki meydana getirmeyen sözde bir reform söylemi olarak kalmıştır.

Özellikle Avrupa Birliği katılım sürecinde çıkarılan uyum yasaları ve diğer düzenlemeler, ülkemizin mevzuat eksikliği sorununu özü itibarıyla gidermiştir. Türkiye, 1954'te onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin bireysel başvuru hakkını 1987'de; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarının bağlayıcılığını 1989'da kabul etmiştir. Öte yandan 2004 Anayasa değişikliği ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin kanunların üzerinde olduğu hususu Anayasanın 90. maddesine eklenmiştir. Bütün bu reformlar, hak ve özgürlüklerin alanını genişlettiği ve güvencelerini güçlendirdiği için Türkiye, 16-17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesinde Avrupa Birliği sürecinin önemli aşamalarından biri olan müzakerelere başlama imkanını elde etmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren CMK ve TCK ile mevzuat bakımından sorun teşkil eden alanlar büyük ölçüde düzenlenmiş ve eksiklikler giderilmiştir. İhtiyaç ve gelişmelere paralel olarak yeni düzenlemelerin yapılması da tabii bir zorunluluktur.

Adalet sistemindeki sorunlar mevzuat eksikliğinden ziyade, yargıya yönelik iç ve dış baskılardan, kanunların doğru ve etkili bir şekilde uygulanmamasından, hukukçuların gerekli mesleki formasyondan yoksun olmasından ve yanlış uygulamaların önüne geçilebilmesi için zorunlu bulunan denetim ve teftiş hizmetlerinin gereğince yapılamamasından hülasa son derece yanlış oluşmuş bir yargı kültüründen kaynaklanmaktadır.

Uzun bir geçmişe dayanan yargı sorunlarının yüzeysel açılımlarla çözümü imkansızdır. Hukuk eğitiminden başlayarak, mesleğe kabul, meslek içi eğitim, denetim, teftiş, terfi gibi özel alanlar yanında yargı teşkilatının reformist, devrimci bir anlayışla yeniden yapılandırılması zorunludur. İnsan hak ve onurunu koruyabilmek için yargı bağımsızlığını ve hakimlik teminatlarını sağlayacak, kuvvetler ayrılığının özüne ve amacına uygun dengeli, şeffaf ve denetlenebilir bir yargı sistemi ve yönetiminin oluşturulması zorunludur.

Bu nedenlerle raporumuzda, mevzuat çalışmalarından ziyade asıl sorun olarak gördüğümüz hukuk eğitiminden başlayarak adalet hizmetlerinin kurgu ve işleyişindeki yapısal aksaklıklar merkeze alınarak bunlara ait çözüm önerileri dile getirilmiştir. Bilimin ve tecrübenin rehberliğinde; doğru, uygulanabilir, yargılamada yaşanan sorunların çözümüne katkı sağlayabilecek gerçekçi bir yargı reformu ortaya konulmuştur. Geniş halk kesimlerini etkileyen sorunlar rapora kısmen konu edilmişse de genel yaklaşım

olarak yapılmasını zorunlu gördüğümüz *Yargı Reformu* ile kişilerin adalete erişim hususunda karşılaştıkları sorunların bir bütün olarak giderilmesi amaçlanmıştır.

Gerçek bir demokrasi ve insan onurunu önceleyen barış ve huzuru temin edebilecek bir hukuk düzeni tüm kesimlerin acil beklentisidir. Öncelikli amacımız vatandaşımızın güven duyacağı bir adalet sistemi oluşturmaktır. Görev bilinci ile yaptığımız bu çalışmanın amacı; Türk Yargı Sisteminin temel ve kronik sorunlarını tespit etmek ve ihtiyaç, tecrübe ve bilimin kılavuzluğu ile çözüm üretme sorumluluğunu yerine getirmektir. Bu raporun Gelecek Partisi'nin yargı sorunlarına yönelik GELECEK ADALET MODELİ olarak bir tespit ve öneriler paketi olması yanında, yürütme ve yasama gücünü elinde tutan herkesin yararlanabileceği gerçek bir *Yargı Reformu* için referans bir metin olmasını temenni etmekteyiz.

Hem partimiz mensubu hem de dışarıdan çok sayıda seçkin hukukçu ve öğretim üyelerinin görüş ve tecrübeleri çerçevesinde oluşturulan ve Partimizin tek başına iktidara geldiğinde adalet sisteminin iyileştirilmesi yönündeki taahhüdü olan bu çalışmada belirtilen bazı görüşler, 28 Şubat 2022 tarihinde altı parti tarafından imzalanan *Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem* mutabakatından ayrışma anlamı taşımamakta olup, Partimizin söz konusu mutabakata bağlılığı güçlü bir şekilde devam etmektedir.

1. ZİHNİYET YENİLENMESİ

A. HUKUK EĞİTİMİ ve HUKUK FAKÜLTESİ SORUNLARI

Her alanda olduğu gibi güçlü, güvenilir ve sürdürülebilir bir sistem kurmanın ilk şartı eğitimidir. Sadece yargısal faaliyeti meslek olarak yürütenlerin değil, mümkün olduğu ölçüde tüm vatandaşların hukukun genel kuralları, ilkeleri ve hak arama bilinci bakımından olumlu ve destekleyici bir anlayış ve yaklaşımı sağlanamadığı takdirde, yapılacak reform çalışmalarının çok kısa zaman içinde hedefinden uzaklaşması kaçınılmaz bir durumdur. Halkın bilinçli bir desteği bulunmadığı takdirde, siyasi ve bürokratik ısrar arzu edilen dönüşümü sağlamaya tek başına yeterli olamamaktadır. Bir dönüşümün ve gelişmenin temel dinamiği, halkın bu ihtiyacı kabul ederek benimsemesi ve siyaset ile bürokrasi üzerinde baskı kurmasıdır. Hayal ve hak ettiğimiz bir adalet ikliminin gerçekleşebilmesi için toplumsal farkındalık ve olağan üstü bir gayrete ihtiyaç vardır. Bu bilinç ancak eğitimle verilebilir. Bu açıdan bakıldığında **güçlü bir hukuk düzeni için tüm halkın temel insan hak ve özgürlükleri, hukukun üstünlüğü, kamu düzeni, etnik ve dini her türlü ayrımcılığı reddetme gibi temel demokratik değerler üzerine yaygın bir bilince ulaştırılması zorunludur.**

Bu amaçla ortaöğretimden başlamak üzere demokrasi ve insan hakları bilincini geliştirecek dersler eğitim müfredatına konulmalı ve topluma yönelik eğitim ve farkındalık programları düzenlenmelidir. Toplumsal düzen ve barış iklimi, temiz toplum ve sivil demokrasi ancak hukukun üstünlüğüne olan inanç ve yaygın bir eğitim ile gerçekleştirilebilir. İyi bir hukuk eğitimi de ancak böylesine güçlü bir demokrasi kültürü üzerine kurgulanabilir. Demokrasi ve hukukun üstünlüğü bilincinin yeterli düzeyde gelişmediği toplumlarda; hak ve özgürlüklere yönelik saygı ve hak arama bilincinden, hak ve adalete dayanmayan sosyal yapılanmada ise toplumsal bir aidiyet duygusundan bahsetmek mümkün değildir.

Türkiye’de hukuk eğitimi hukuk fakülteleri tarafından 4 yıllık bir süreç içinde verilmektedir. Ayrıca Adalet Meslek Yüksek Okulları da hukukçu ara eleman yetiştirmeye yönelik eğitim ve öğretim programları uygulamaktadır. **Açık kaynak bilgilerine göre Türkiye’de 136 tane hukuk fakültesi bulunmasına rağmen bu fakültelerin sadece 90’ı eğitim-öğretim faaliyetine devam etmekte, diğerleri ise bina ve akademik kadro temin edemediği için öğrenci kaydı yapamamaktadır.** Faaliyetine devam eden fakültelerin yıllık öğrenci kontenjanı 17 bin olup, diğer fakülteler de faaliyete başladığında toplam kontenjan 20 binin üstüne çıkacaktır. Hukuk fakültelerindeki mevcut öğrenci sayısı ise yaklaşık 85 bin kişidir. Tüm bu şartlar birlikte değerlendirildiğinde ülkemizdeki mevcut avukat sayısının birkaç yıl içinde iki katına çıkması beklenmektedir. Hukuk fakültelerinden mezun olanların büyük çoğunluğu, doğal olarak öncelikle hakim ve savcı olmayı amaçlamaktadır. Bu sınavlardan istedikleri sonucu alamayanlar ile diğer mezunlar barolar bünyesinde bir yıl süreli *avukatlık stajı* yaptıktan sonra avukatlık mesleğine başlamaktadır. Mezunların bir bölümü kamu ve özel sektörde *hukuk müşaviri* olarak çalışmakta, çok az bir bölümü akademik çalışmaya yönelmekte, bir bölümü de mesleğin ilerleyen yıllarında noter olarak mesleki faaliyetlerini sürdürmektedir.

Yargı alanında yaşanan sorunların ihtiyacın çok ötesinde fakülte açmak, öğrenci mezun etmek veya devasa boyutlarda adliye ve üst mahkeme sarayları yapmakla çözülemeyeceği görülmelidir. **Türkiye’deki hukuk eğitiminde yaşanan sorunların başında, öğretim üyesi ve fakülte altyapılarının yeterli olmaması gelmektedir. Fakültelerin önemli bir bölümü müstakil bir bina sahibi olmadıkları gibi yeterli akademisyen kadroları da oluşturulamadığı için öğrenci alımı yapmamakta veya başka fakültelerin bünyesinde eğitim öğretim faaliyetini sürdürmektedirler. Eğitimine devam eden fakültelerin birçoğunda da akademik kadro yetersiz olduğu için başta avukatlar olmak üzere değişik meslek mensupları ve hukukçu olmayan akademisyenler tarafından dersler ikmal edilmeye çalışılmaktadır. Eğitimler genel itibarıyla hayatın gerçeklerini ve ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalmış, temel hukuk eğitiminin başlangıç kısmına yoğunlaşmış, özel hukuk alanlarının eğitim ve uygulama pratikleri ihmal edilmiştir.**

Avukatlık mesleğine çok kolay erişim; tabii olarak gençlerimizin hukuk fakültelerine yönelimlerini teşvik etmekte, bu yönelim devlet üniversitelerinde bir prestij, özel üniversitelerde ise finansal kaynak imkanı olarak görülmektedir. Bu yaklaşımlar, yeni hukuk fakültelerinin açılması yönündeki arz ve talebi karşılıklı olarak beslemektedir. Hukuktan ziyade siyasi, mali ve sosyal kaygılarla açılan hukuk fakültelerinin birçoğuna hukukçu dekan dahi bulunamamakta, bu görevi hukuk eğitimi ve eğitimin gerekleri hususunda hiçbir alt yapısı bulunmayan veterinerlerin, kimyacıların, ilahiyatçıların yürüttüğü görülmektedir. Böyle yapılanmış bir sistemden iyi bir hukuk eğitimi beklemek abesle iştigaldir. Bu raporun hazırlanma sürecinde 4 yeni hukuk fakültesinin açılmış olması, ülkeyi yönetenlerin ve YÖK’ün meselenin vahametini ne ölçüde duyarsız olduklarını ortaya koymaktadır.

Hukuk eğitiminin yapılanma ve müfredat olarak yeniden düzenlenmesi gerekliliğinden hareketle;

1. Hukuk Fakültelerine Akreditasyon Zorunluluğu Getirilecektir

- Doğru bir planlama ile yeni hukuk fakültesi açılmasına izin verilmeyecek, mevcut olanların başta akademik kadroları olmak üzere tüm altyapıları için zorunlu standartlar getirilerek, hukuk fakülteleri ve hukuk eğitimi yeniden yapılandırılacaktır. **Mevcut yetkileri yok edilerek sadece üniversitelerin kalite ve standartlarını belirleyecek ve denetleyecek olan YÖK bünyesinde hukuk fakülteleri için Adalet Bakanlığı, Türkiye Barolar Birliği (TBB) temsilcileri, Adalet Akademisi, Yargıtay, Danıştay ile öğretim üyelerinden oluşan bir akreditasyon birimi oluşturulacaktır.**
- Belirlenen akademik kadro, bina, kütüphane, fiziki altyapı gibi standartları yerine getiremeyen ve verilecek uyum süresinde eksikliklerini gideremeyen hukuk fakültelerinin yeni öğrenci kabul etmeleri engellenecek, mevcut öğrencilerinin mezuniyetini müteakip kapatılacaktır.
- Faaliyetlerine devam edecek fakültelerin kontenjanları ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden, belirlenecektir.
- Yabancı hukuk fakültelerinden mezun olanlara denklik belgesi verilmesine üst düzey standartlar getirilecektir.

2. Hukuk Eğitimi Süresi Artırılacak ve Müfredat Yeniden Düzenlenecektir

Temel demokratik değerler ve standartlar konusunda yeterli eğitimi olmayan hukukçulardan gerçek ve kaliteli bir adalet hizmeti beklenemez. Hukuk felsefesi hususunda birikimsiz, insan hakları standartlarını özümseyememiş kişilerin gerçek adaleti arayıp bulmaları, hak ve özgürlük alanlarını genişletici yorumlar yapmaları da mümkün değildir. **Mevcut haliyle hukuk eğitimimiz ve mesleki stajlar; hukukçu yetiştirmekten ziyade kuralı olaya uygulamayı öğretmekten öteye gidemeyen hukuk teknisyeni yetiştirmeye dönüşmüştür.** Bu durum hukukçularda bir özgüven sorunu oluşturmakta ve içtihat hukukunun da gelişmesini engellemektedir. İchtihat hukukunun gelişmediği toplumlarda ise mevzuat, hayatın gerçek dinamiklerini takip edememekte ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verememektedir. **Hukuku geliştirecek asıl kaynak, kürsüde adalet dağıtmak görevinde olan hakimler başta olmak üzere tüm hukukçuların genişletici yorumları ve yeni çözüm arayışlarıdır.** Bu nedenle hukuk fakültelerinin öğretim süresi ve müfredatı bu gerçekler dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir. Hukuk öğretiminin Türkiye'nin uzun yıllardan beri biriken, derinleşen yargısal sorunları dikkate alınarak yeniden tasarlanması çözüme önemli katkılar sağlayacaktır.

- **Eğitim süresi 5 yıla çıkarılarak eğitim-öğretim programı pratik eğitimler ile desteklenecektir. Eğitim süresi temel hukuk eğitimi ve akademik/mesleki eğitim olmak üzere iki aşamalı olarak düzenlenecektir.**

- Eğitimin ilk iki yılında Türkçe, dil bilgisi, edebiyat, metin analizi, yabancı dil, hukuka giriş, adalet felsefesi, hukuk sosyolojisi, genel hukuk, hukuk tarihi, siyasi tarih, siyaset bilimi, psikoloji, demokrasi, insan hakları ve özgürlükler vb. alanlarda eğitimler de verilecektir. Özellikle insan hak ve özgürlüklerini korumaya duyarlı bir yargılama için hukuk fakültesi öğrencilerine, sağlam bir adalet ve hukuk felsefesi bilinci ve iyi bir temel hukuk eğitimi verilmesi sağlanacaktır.

- İkinci aşamadan itibaren öğrencilerin mesleğe daha iyi hazırlanabilmeleri ve teoriyi daha hızlı ve etkili bir biçimde kavrayabilmeleri için teorik ve karşılaştırmalı bir yöntem uygulanacak, pratik eğitime yönelik her fakültede mizansen dava uygulamaları için duruşma salonları, fiziki ve elektronik kütüphane gibi gerekli altyapılar oluşturulacaktır. **Öğrencilere mesleki formasyonu kazandıracak ölçüde hakim, savcı, avukat, sanık, mağdur vb. rollerde farazi dava uygulama eğitimleri tüm üniversitelerde zorunlu hale getirilecektir.**

- **Adliye ve TBB ile yakın işbirliği içinde, öğrenciler adliyelerde ve avukatlık bürolarında zorunlu uygulamalı eğitime tabi tutulacak, öğrencilerin adliye sistemi, avukatlık, hakimlik ve savcılık mesleklerini tanıma, ihtilafların hukuki nitelendirilmesi, mevzuat ve içtihat arama, hukuki değerlendirme gibi konularda bilgi ve tecrübe kazanmaları sağlanacaktır.**

3. Adalet Akademisi Yeniden Düzenlenecek ve Meslek İçi Eğitime Önem Verilecektir

Adalet Akademisi, halen hakim ve savcı adayları için bir staj eğitim merkezi olarak faaliyet göstermektedir.

- **Hakimlik stajı uygulaması kaldırılacak, Adalet Akademisi asli ve kurumsal anlamına uygun, meslek içi eğitim ve çeşitli alanlarda uzmanlaşmayı sağlayacak eğitim programlarına yönlendirilecektir.** Bu şekilde örgütlenmiş Adalet Akademisi hakim, savcı ve avukatların kendilerini geliştirmek istedikleri hukuk alanlarında uzmanlaşmalarını sağlayacak eğitimleri veren bir yapıya dönüştürülmüş olacaktır. Eğitim kalitesi yükselmiş, yabancı hukukçulara da eğitim hizmetleri veren, uluslararası alanda bilimsel yetkinliğini ispat etmiş Adalet Akademisi, Türkiye'nin uluslararası ve bölgesel perspektifine de uygun olarak ülkemize hukuk alanında itibar kazandıracaktır.
- **Adalet Akademisi'nin meslek içi eğitim programlarına katılmak mesleki gelişim ve uzmanlık için gerekli olduğundan hakimlerin mahkeme başkanlığı, savcılarının başsavcılık, istinaf ve temyiz mahkemelerine üyelik gibi ünvanlı görevlere seçilebilmeleri için aranan objektif kriterler arasına konulacaktır.**
- Avukatların meslek içi eğitimleri bugüne kadar ihmal edilmiştir. Meslek içi eğitim ve uzmanlaşma olmadıkça kaliteli bir mesleki faaliyetten de söz etmek mümkün değildir. Avukatların meslek içi eğitimleri ve uzmanlaşmaları yargılamaya da son derece olumlu katkılar sağlayacak ve kaliteyi artıracaktır. Birçok batılı ülkede uygulaması zorunlu olan avukatlık meslek içi eğitimi kaliteli bir avukatlık hizmeti için de gereklidir. Avukatlar meslek içi eğitim ihtiyaçlarını, sektör haline gelmiş başka kaynaklardan çok önemli bedeller ödeyerek temin etmek durumunda kalmaktadır. Bu nedenle **avukatların meslek içi eğitim ihtiyacı diğer akademik kuruluşlar yanında Adalet Akademisi'nin TBB ile birlikte düzenleyeceği eğitim programları ile karşılanacaktır.** Uzmanlaşan ve meslek içi eğitimlerini devam ettiren avukatların, *uzman avukat* vb. sıfatlar kullanabilmesi yönünde uygulama ve teşvikler getirilerek, avukatlık mesleğinin yargının kalite ve etkinliğinin arttırılmasına katkı vermesi sağlanacaktır.

4. **Adalet Yüksek Okulları Yeniden Düzenlenecektir**

- Adalet Yüksek Okulları, adalet teşkilatının ihtiyaçları ve avukatlık hizmetlerinin gereklerine uygun nitelikte yardımcı personel yetiştirme amacına uygun şekilde yapı ve müfredat olarak yeniden düzenlenecektir. **Adalet Yüksek Okulu mezunlarının dikey geçiş sınavı ile hukuk fakültesine geçişleri engellenecektir.**

5. **Toplumun Adalet Bilinci Artırılacaktır**

- **Ortaöğretimden itibaren eğitim müfredatına temel hak ve özgürlükler başta olmak üzere adalet bilincini artıracak dersler konulacak, ayrıca bu amaçla kitlesele iletişim araçları ve sivil toplum kuruluşları aracılığı ile tüm vatandaşlara yönelik eğitim ve farkındalık programları düzenlenecektir.**

B. MESLEĞE KABUL SÜRECİ

1. Mesleğe Doğrudan Kabul Uygulamasına Son Verilecektir

Hukuk fakültesini yeni bitirmiş öğrencilerin hakimlik ve savcılık sınavı ve arkasından çok kısa süreli bir staj eğitiminden sonra doğrudan kürsüye hakim veya savcı olarak çıkarılması veya avukatlık hizmetlerini yüklenmesi son derece sakıncalı sonuçlar doğurmaktadır. Hukuk, iyi bir eğitim ve zihni kabiliyet konusu olduğu kadar olgun bir kişiliği, hayat tecrübesini ve mesleki birikimi de gerektirir. Hayata, ticarete, suça, yargı bağımsızlığına, ayrımcılığa, demokrasiye vb. dair ciddi hiçbir tecrübesi bulunmayan kişilerin doğrudan hakim, savcı veya avukat olarak mesleki faaliyet yürütmeye başlaması son derece sorunlu ve sakıncalı bir uygulamadır.

- **Düzenlemelerin yapıldığı tarihten sonra hukuk fakültesini kazananlar için geçerli olmak üzere; hukukçuluğu bir meslek olarak (hakim, savcı, avukat) yapmak isteyen herkes, hukuk fakültesi eğitiminden sonra yazılı ortak bir meslek sınavına alınacaktır. Bu sınavda başarılı olanlar, mülakata tabi tutulmaksızın hakim, savcı ve avukat yardımcısı olarak mesleğe başlatılacaktır.**
- Meslek sınavında başarılı olup avukatlık yapmak isteyenler avukat yardımcısı olarak 3 yıl süre ile avukatların denetim ve sorumluluğunda ücreti karşılığında çalışacaklar, ayrıca icra takibi yapma ve icra mahkemeleri ile sulh hukuk ve sulh ceza mahkemelerinde iş ve dava takip etme gibi belirli işlerle sınırlı olarak kendi adlarına vekalet sorumluluğu üstleneceklerdir. Bu süre sonunda yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar mesleklerine serbest avukat olarak devam edebileceklerdir.
- **Yeni hakim ve savcı ihtiyacı, mesleğinde en az 5 yıllık kariyere sahip, hakim ve savcı yardımcısı, avukat ve avukat yardımcıları ile hukuk fakültesi mezunu adli kolluk uzmanı, mahkeme yazı işleri müdürü gibi meslek mensuplarının katılabileceği yazılı sınavı kazananlar arasından karşılanacaktır.** Meslekte geçirdikleri sürede hakim yardımcısı, savcı yardımcısı, adli kolluk uzmanı, yazı işleri müdürü ve avukatlık mesleğini yürütmeye engel bir sicili bulunmayanların katılabileceği bu sınav, hakimlik ve savcılık mesleğinde ehliyet ve liyakate dayalı bağımsız ve tarafsız bir sistemin hayata geçirilmesini kendiliğinden sağlamış olacaktır.

2. Mülakat Sistemi Yerine Liyakat Sistemine Geçilecektir

Özellikle mesleğe kabul aşamasındaki mevcut mülakat uygulaması son derece sorunlu bir uygulama olup birçok haksızlığa, mağduriyete ve yakın çevre kadrolaşmasına neden olmaktadır. Önceden referansları alınmış adayların birkaç dakikalık bir mülakat ile mesleğe kabulü yerine, yukarıda zikredilen yargı görevlerinde en az 5 yıl kıdeme sahip, mesleğe yatkınlığı, çalışma uyumu ve gayreti gözlemlenmiş, adliye çevresinde temayüz etmiş, tecrübeleri belli bir noktaya gelmiş, hukukçu kişilikleri oturmuş, iş ahlaki gözlemlenmiş, meslek içi eğitimlerini tamamlamış kişilerin atanması, mesleki kalitenin temini ve yargıya güven açısından da gereklidir. Bu şekilde mesleğe kabul edilecek yetkin hukukçuların yargı bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruyabilecekleri ve daha adil bir yargılama gerçekleştirecekleri tabiidir.

Mesleğe kabul sürecinin ehliyet ve liyakata dayalı, kişisel takdir haklarını ortadan kaldıran bir sisteme dönüştürülmesini temin etmek amacıyla;

- **Meslekte 5 yıllık kariyere sahip Hakim ve Savcı yardımcısı, adli kolluk uzmanı, mahkeme yazı işleri müdürü görevlerini yürüten ve yazılı sınavı kazananlar mülakata tabi tutulmaksızın hakim ve savcı olarak atanacaktır.**
- **Hakim ve Savcılık mülakatı sadece en az 5 yıllık kariyerini adliye teşkilatı dışında sürdürmüş, yazılı sınavı kazanan hukukçu akademisyenler ile avukat ve avukat yardımcılarını için görüntülü ve sesli kayıt altında yapılacak olup, mülakat puanının genel başarı puanına etkisi azaltılacaktır. Mülakatlar itiraz ve yargı denetimine açık hale getirilecektir.**

3. Avukatlık Sınavı Uygulanacaktır

Hukuk fakültesini bitirmiş, hakimlik ve savcılık sınavında başarılı olamayan herkesin hiçbir eleme ve ciddi bir staj eğitiminden geçirilmeden avukat olması son derece yanlış bir uygulamadır. Bu sınavdan olumsuz etkilenmesi beklenen genç avukat adaylarının yüzde 85'i dahi avukatlık sınavının gerekliliğini kabul etmektedir.

- **Avukatlık yapabilmek için yasayla getirilmiş olan ve daha önce devamlı ertelenen sınav, kesin olarak uygulanacaktır.**

4. Genç Hukukçular Hukukun Diğer Alanlarına Yönlendirilecektir

Hukuk fakültesi mezunlarından hakim veya savcılık sınavını kazanamayanlar, doğal olarak avukatlık mesleğine yönelmektedir. Bu durum avukat sayısını ülke ihtiyacının çok üzerine çıkarmakta ve oluşan rekabet avukatlık mesleğini olumsuz etkilemektedir. Genç avukatlar arasında yapılan araştırmalarda gelecek kaygısı taşıyanların oranı %95'in üzerindedir. Aktif olarak mesleğini sürdüren avukatların tamamı üzerinden yapılan bir araştırmada ise %80 oranında mesleki ortam ve kazanç şartlarından memnuniyetsizlik ve mutsuzluk görülmektedir. Yargılamanın savunma ayağını teşkil eden avukatlığın içine düşürüldüğü bu durum yargılamanın kalite ve etkinliğini de olumsuz etkilemektedir.

Kolayca ulaştıkları ruhsatlarını alan sosyal çevre ve mesleki birikimden yoksun genç avukatlar mesleğe başladıklarında gerçek bir işsizlik sorunu ve geçim derdiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Avukatlık hayali ile yıllarını hukuk fakültelerinde geçiren gençler ve onlar için hiçbir maddi ve manevi fedakarlıktan kaçınmayan aileler, mesleğe başlama noktasına gelindiğinde büyük bir hayal kırıklığı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Gerekli çevre ve imkanı bulan avukatlar kendi ofislerini açıyor olsa da hayat ve mesleki rekabet şartlarında ayakta kalabilmek için çok büyük mücadeleler vermek zorunda kalmaktadırlar. Büro açmak için gerekli maddi ve sosyal imkanları kendisinde göremeyen büyük çoğunluk ise uzun yıllar asgari ücretle çalışmak zorunda kalmaktadır. Her iki durumda da genç avukatlar, hukukçu kimliğinin onur ve vakarına uygun standartlarda bir mesleki faaliyet ve kazançtan mahrum kalarak avukatlık yapmakta, kamudan gelecek adli yardım ve CMK ücretleri ile mesleki faaliyetini sürdürmeye çalışmaktadırlar.

- **Yazılı sınav sonucunda hakim, savcı ve avukat yardımcısı olarak göreve başlayamayanlar hukukun diğer alanlarında istihdam edilerek yazı işleri, icra, tapu sicil, ticaret sicil, cezaevi müdürlükleri, adli kolluk uzmanı vb. kamu görevlerinin hukukçular tarafından yürütülmesi sağlanacaktır. Bu hizmetlerin hukuk eğitimi almış kişiler tarafından yürütülmesi, hizmet kalitesini artıracak ve mahkeme kararlarının en doğru şekilde icra ve infazına da imkan sağlayacaktır.** Sözü edilen alanlarda çalışan ancak hukuk eğitimi bulunmayan birçok kamu görevlisi mahkeme kararlarını kavramakta zorlanmakta, icra ve infaz işlemlerinde ciddi sorunlara neden olmakta, temel insan haklarını ihmal veya ihlal eden yaklaşımlar göstermektedirler.
- **Halen hukuk formasyonundan mahrum polis ve jandarma eliyle yürütülen soruşturmalarda, olayın hukuki vasıflandırılması, delillerin toplanması, soruşturmanın temel hak ve özgürlükler ile ilgili işlemlerin birçoğu CMK'ya aykırı yürütülmekte, haksız, yersiz, hukuka aykırı gözaltı ve sorgulamalara neden olunmakta, anayasal güvenceler ve adil yargılanma ilkesine büyük zararlar verilmektedir. Bu nedenle *Adli Kolluk İdaresi* kurulacak ve burada görevlendirilmek üzere ihdas edilecek *Adli Kolluk Görevlisi* kadroları hukuk fakültesi mezunları arasından seçilerek, soruşturma aşaması hukukun gerektirdiği doğru bir zemine oturtulacaktır.**

II. YAPISAL YENİLENME

A. ADLİ TEŞKİLAT YENİDEN YAPILANDIRILACAKTIR

Daha öncede belirtildiği gibi ülkemizin adalet ve adalete güven sorunu yüzyılları aşan süreçler içinde oluşmuştur. Daha eğitim aşamalarında başlayan ve süreç içinde devam eden yanlış ve olumsuz bir yargı kültürü sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Yargı sorunları, hizmet alan vatandaş odaklı olmaktan ziyade hizmet veren hakim/mahkeme odaklı düzenleme ve uygulama ile ve olağandışı süreçlerin etkisinde büyüyerek gelişmiş sorunlardır. Adli hizmetlerin vatandaş yerine hakim odaklı düzenlenmesi, başta hakimler olmak üzere savcılar, avukatları ve mahkeme personelini dahi halktan koparmış, yargı personelinde yanlış davranış kalıplarına ve adalet duygusuyla bağdaşmayan bir yargı kültürüne yol açmıştır. Adliyelerde hak ve adalet arayan vatandaş, hor ve hakir görülerek dışlanagelmıştır. Seçkinlerin halkın demokratik talep ve beklentileri ve hukukun gerekleri yerine kendi konumlarını koruma odaklı yaklaşımları, oluşan mağduriyetlere karşı gösterilen duyarsızlıklar ve halkın hak arama bilincinin yeterince gelişmemiş olması gibi çok yönlü etkenler, sorunların çözümüne yönelik çok daha radikal ve gerçekçi reformları gerekli kılmakta, başta HSK olmak üzere adalet sisteminin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

2010 öncesiyle karşılaştırıldığında HSK Adalet Bakanlığına ait yetkilerin önemli bir kısmını kendi uhdesine almıştır. Kurul; bir hâkimin mesleğe kabul, tayin, terfi ve disiplin, ihraç, emeklilik işleri üzerinde etkili olmanın yanı sıra, yargılama sürecinin tamamını kontrol edecek otoriter bir güçle donatılmıştır. HSK, elinde topladığı bu olağanüstü yetkilerle yargıyı dizayn etme gücüne kavuşunca da başta iktidar partisi olmak üzere görünür ve görünmez tüm odakların ele geçirmek istedikleri bir kurum haline gelmiştir. İktidarlar yargı üzerinden siyaseti ve toplumu kontrol etme, değişik gruplar ise kurul üzerinden kadrolaşma ve yargısal korunma sağlamak amacıyla hareket etmişlerdir. Her iki yaklaşımın doğurduğu sorunlar can yakıcı bir şekilde etkisini halen sürdürmektedir. Aynı sorunların bir daha yaşanmaması ve hukukun üstünlüğünü, temel hak ve özgürlükleri önceleyen demokratik ilkeleri özümsemiş bir yargı teşkilatı için çok önemli adımların atılması gerekmektedir.

Anayasanın 159. Maddesi ile 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanununun 4. maddesinde düzenlendiği üzere Hakimler ve Savcılar Kurulu; adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar. Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar. İstinaf Mahkemelerine üye atar, Yargıtay ve Danıştay üyelerini seçer. Ayrıca Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir. Kurulun meslekten çıkarma cezası dışındaki kararları kesin olup iptali talebiyle yargı mercilerine başvurulamaz.

Anayasal olarak yüklendiği yetki ve sorumluluklar itibarıyla HSK; adli ve idari yargıyı baştan sona düzenleyen, denetleyen, hakim ve savcılar hakkındaki tüm yetki ve görevleri uhdesinde tutan, ilk derece ve istinaf yargı kurumları işleyişi ve örgütlenmesi bakımından son derece önemli bir Kuruldur. Adalet hizmetlerinin düzenlenmesi ile hakim ve savcıların özlük hakları konusunda tek yetkili mercidir. Bu nedenle hakimlik teminatı ve yargı bağımsızlığının korunması ve geliştirilmesi konularında da birinci derecede önemli bir fonksiyona sahiptir.

1982 Anayasasının HSYK'nın üyelerin seçilme ve Kurulun çalışma usullerini düzenleyen 159. maddesinin ilk metni, 12 Eylül yönetiminin yargı üzerinde kurmayı hedeflediği vesayet kontrolünün ürünüdür. 2010 değişiklikleri, başta Venedik Komisyonu olmak üzere ulusal ve uluslararası çevrelerin takdirini kazanmıştı. HSK'nın daha önceki uygulamalarına tepki özelliği de taşıyan 2010 değişiklikleri, demokratik meşruiyet açısından son derece olumlu karşılanmasına rağmen, seçim sonucunda göreve gelen Kurul üyelerinin uzlaşma ve çoğulcu bir yaklaşım yerine, çoğunlukçu tavırlarla hareket ederek yargının FETÖ terör örgütünün kontrolüne girmesi yönünde halen çok tartışılan işlemlere imza atmış, yargıyı legal olmayan unsurların etkilerine açık hale getirmiştir. Bu nedenlerle Kurulun yapısı, üye kompozisyonu ve üyelerin seçiminde izlenen yöntem, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra kabul edilen 2017 Anayasa değişiklikleriyle önemli ölçüde yeniden şekillendirilmiş, yargı üzerinde kesin bir Cumhurbaşkanı vesayeti oluşturulmuştur. Bu değişiklikler Kurulun demokratik meşruiyetini ve bağımsızlığını tamamen ortadan kaldırmıştır. İktidar, yargıyı yürütmenin emrinde bir genel müdürlük gibi idari bir organ olarak düzenlemiş ve gerçek anlamda katı ve koyu bir kuvvetler birliği sistemini benimseyerek yargının denge ve denetleme fonksiyonunu fiilen yok etmiştir. Bu tablo, Türkiye'de yargının hiçbir zaman bağımsız olmadığını, yargı mensuplarının da hiçbir zaman bireysel bağımsızlık ve tarafsızlıkla donatılmadığını göstermektedir.

Başta Cumhurbaşkanı olmak üzere kendileri de bir kamu görevlisi olan tüm hükümet yetkililerinin ve parti sözcülerinin beğenmedikleri mahkeme kararları karşısında takındıkları baskıcı ve ötekileştirici tutumlar, hakim teminatlarını, yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı ilkelerini ortadan kaldırmıştır. İktidarın demokratik hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan yaklaşımları, 2017 referandumu ile anayasal ve kurumsal olarak da desteklenmiş ve meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu açıdan bakıldığında, her fırsat ve vesile ile yargıyı kendi egemenliği altına alarak yargı bağımsızlığını ortadan kaldırmaya çalışan bir iktidarın, hukukta reform ve yeni anayasa iddialarını ciddiye almak ve bu iddiaların olumlu sonuç doğuracağına yönelik beklenti içerisine girmeye imkan bulunmamaktadır.

Sahip olduğu yetkiler itibarıyla yargı bağımsızlığı ve hakim teminatlarını gözetme, yargı hizmetlerinin etkinliğini ve yargı bağımsızlığını sağlama gibi hususlardan sorumlu kurumların başında HSK gelmektedir. Yargıtay, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi ise bu teminatları sağlayacak ikincil derecedeki yargısal denetim kurumlarıdır. Yaşadığımız süreç içinde adil yargılanma hakkına ve yargı bağımsızlığına yönelik tehdit ve baskılara karşı bu kurumlar gerekli tavrı maalesef ortaya koyamamış, aksine Cumhurbaşkanlığının vesayetini içselleştirerek bu makamla uyumlu çalışmayı tercih etmişlerdir. En son ve dramatik örneğini Anayasa Mahkemesine üye seçimlerinde de görmüş olduğumuz baskı ve

dayatmalar, kuvvetler ayrılığı ilkesinin artık göstermelik bir atıf olduğunu ortaya koymuştur. **Anayasanın Yargıya ilişkin 138. maddesi ile başlayan 3. bölümünde öngörülen teminat ve düzenlemeleri yok sayan yaklaşımların, bizzat hakimler ve yargı kurumları tarafından da içselleştirilmiş ve kabul görmüş olması Türk yargısı için büyük bir talihsizliktir.**

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında 2017 değişikliklerinin getirdiği düzenlemeler sonucu OHAL KHK'ları ve yapılan idari ve siyasi tasarruflara karşı gösterilen tavır, terörle ilgili davalardaki hukuka aykırı uygulamalar karşısında gösterilen zafiyetler HSK'nın demokratik meşruiyetine büyük zarar vermiştir. HSK'nın, vatandaşlar ve yargı mensupları nezdinde itibarı zedelenmiş ve yargıyı yönetemez bir Kurul haline gelmiştir.

Gerçek bir yargı bağımsızlığı için önce HSK'nın özerkliğini sağlayacak düzenlemelerin yapılması ve hakimlerin hem özlük hem de coğrafi teminatlarının gerçek anlamda sağlanması zorunludur. Yargı bağımsızlığı ve adil yargılanma, temel hak ve özgürlüklerin korunması, hukukun üstünlüğünün sağlanması hem mahkemelerden acil adalet bekleyen vatandaşlarımız hem de uluslararası düzeyde hukuk alanında kaybolan itibarın tekrar kazanılması açısından son derece önemlidir.

Bireysel olarak hakim teminatı ve kurumsal olarak yargı bağımsızlığı sağlanmadıkça hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir hukuk devleti hedefi asla gerçekleşmeyecektir. Yargı bağımsızlığını ortadan kaldıran hiçbir müdahaleye fırsat ve imkan verilmemelidir. Hakim bağımsızlığını teminat altına alan başta azledilemezlik olmak üzere coğrafi teminatlar ve güvenceler derhal uygulamaya konulmalıdır. Silahların eşitliği ilkesine uygun olarak iddia ve savunma makamlarının hakim karşısında eşitliğini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Gelecek Partisi; HSK başta olmak üzere tüm yargı kurumlarının ve adliye teşkilatının yeniden yapılandırılması için aşağıdaki tedbirleri almayı taahhüt etmektedir:

1. Hakimler Yüksek Kurulu (HYK) Kurulacaktır

- Hakimler ve Savcılar Kurulu; Hakimler Yüksek Kurulu ve Savcılar Kurulu olarak ayrı ayrı örgütlenecektir. Yüklendiği yetkiler itibariyle idari işlemleri dışında yargı siyaseti bakımından da tasarrufları bulunan HYK, nitelikli işlemleri yargısal denetime açık, şeffaf, hesap verebilir ve çoğulcu bir yaklaşım ile **bağımsız bir kurul** olarak yapılandırılacaktır.
- Yaşadığımız tecrübeler bir kere daha göstermiştir ki Yüksek Kurul bağımsız bir yargı düzeninin oluşumu için temel yapı taşı niteliğindedir. Bu nedenle Kurulun yasama ve yürütme karşısında özerkliğinin sağlanması, yargı bağımsızlığı ve hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesi yönündeki en temel hedefimiz olacaktır.
- Kurulun çoğulculuğunu sağlayacak faktörlerden biri üyelerin farklı kaynaklardan seçilmesidir. Bugün olduğu gibi sadece Cumhurbaşkanı ve TBMM'nin üye seçiminde etkili olduğu bir model,

çoğulcu bir üye kompozisyonu yaratmamaktadır. Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem önerimizin ruhuna uygun olarak Cumhurbaşkanının Kurula üye seçme, Adalet Bakanı ve Bakan Yardımcısının tabii üyelikleri yöntemlerine son verilecektir.

- Kurul üyelerinin farklı kaynaklardan seçilmesinin yanı sıra, TBMM, Adalet Bakanlığı, Yargıtay, Danıştay ve TBB'nin kendi adaylarını doğrudan seçmesi ve seçici hiçbir organın kurulda çoğunluğu sağlayacak sayıda üye belirleyememesi, yargı bağımsızlığının teminatını ve çoğulculuğu sağlayacağı gibi Kurulun demokratik meşruiyetini de sağlam bir zemine oturtacaktır.
- **Hakimler Yüksek Kurulu; 22 asil ve 22 yedek üyeden oluşacak, 3 daire ve Genel Kurul şeklinde çalışacaktır.**
- **Kurul üyeleri bir defaya mahsus olarak 6 yıl için, Kurul Başkanı ise Kurul üyeleri tarafından bir defaya mahsus olmak üzere 3 yıl için Kurul üyeleri arasından seçilir. Kurula üye seçme yetkisine sahip her organ bu yetkiyi kendisine tanınan sayının en az 1/3'ünün kadın olmasını sağlayacak biçimde kullanır. Her üye için ayrı seçim yapılır ve üyelerin tamamı için en az 20 yıl mesleki kıdem şartı aranır.**
- Kurumsal tecrübe, teamül ve geleneklerin aktarımı, süreç içindeki siyasal, toplumsal ve sosyal değişimlerin temsiliyetinin tedrici olarak yansımaları, seçimlerin yapılacağı tarihteki TBMM ve seçici kurumlardaki eğilimin Kurulun tamamını belirleyerek, bu yapının altı yıl boyunca devam etmesinin sakıncalarının önlenmesi amacıyla; Kurula ilk üyelerin ikisi 4 yıllık, ikisi 5 yıllık, ikisi ise 6 yıllık süre için seçilir. Görev sürelerini tamamlayanların yerine yapılacak seçimler 6 yıllık süre için olacaktır.
- Görev süresi sona eren üyeler istedikleri takdirde, müktesepelerine uygun olarak temyiz mahkemelerine üye olarak görevlendirilirler.

Kurulun üye seçimi aşağıdaki şekilde gerçekleştirilir:

- Kurulun on üyesi; sekizi birinci sınıf olmuş ilk derece hakimleri arasından, iki üyesi ise hukuk profesörleri arasından olmak üzere TBMM tarafından üye tam sayısının üçte ikisinin çoğunluk oyu ile seçilir. İlk iki oylamada seçim yapılamadığı takdirde, 3. Turda üye tam sayısının 3/5'inin oyunu alan aday seçilmiş olur. 3. tur oylama sonunda da seçim yapılamadığı takdirde en çok oyu almış bulunan iki aday arasında kura çekimi yapılarak seçimler tamamlanır, kaybeden aday yedek üye olarak belirlenir.**
- 9 üyenin üç üyesi Yargıtay, üç üyesi Danıştay, üç üyesi TBB Genel Kurulu tarafından kendi üyeleri arasından seçilir.
- Kurulun üç üyesi, Cumhuriyet Savcılarının kendi mensupları arasından yaptığı oylama sonucu en fazla oyu alan dokuz üye arasından TBMM tarafından a fıkrasında belirtilen yöntemle seçilir.

Üye kompozisyonuna ilişkin olarak sunduğumuz önerinin kurula çoğulcu bir yapı kazandıracağına inanıyoruz. Ayrıca bu çoğulculuğun dairelere de yansıtılması gerektiğini düşünüyoruz. Bu nedenle dairelerin üyelerinin belirlenmesinde her bir meslek gurubundan bir üyenin yer almasını öngörüyoruz. Bu sayede sadece genel kurulun değil dairelerinde çoğulculuk esasına göre oluşmasını hedefliyoruz.

Her dairede bir avukat üyenin bulunmasını vatandaşların görüş ve taleplerinin avukatlar vasıtasıyla kurula yansıtılması ve avukatlık sorunlarına ve ihtiyaçlarına duyarlılık gösterilmesi bakımından son derece gerekli görüyoruz. Adliye yönetimlerinin tüm tasarruflarından ve yargılama faaliyetlerinden ilk elden etkilenen, soruşturma ve yargılama aşamasında hakları ve yasal yetkileri örselenen kesim avukatlarıdır. Yargılamanın savunma ayağını teşkil eden avukatların kurulda etkili bir şekilde temsili, birçok yanlış uygulamayı ortadan kaldırarak yargılama etkinliğini ve kalitesini artıracığı gibi vatandaşın adliyeye olan güvenine de olumlu katkılar sağlayacaktır.

- **HYK'nın yetkileri; hakimlerin mesleğe kabul işlemleri, meslek içi eğitimleri, terfileri ve atamaları ile terfiden geri bırakma, yer değiştirme, ihraç gibi nitelikli disiplin cezaları gerektiren işler, İstinaf ve Mahkeme Başkanlarını atama, İstinaf ve Temyiz Mahkemelerine üye seçme işlemlerini yapmakla sınırlandırılacaktır.**
- **Diğer denetim ve gözetim yetkileri, mahiyetlerine göre kuracağımız İlk Derece Mahkemesi Başkanlıklarına ve mevcut İstinaf Mahkemesi Başkanlıklarına devredilecektir. Kurul, bir hakim hakkında karar verirken sistem içinden temin edilmiş bütün somut verileri esas alarak ve gerekçe göstererek karar verebilecektir.** Karar verme usulünün objektif kriterlere bağlandığı bir uygulamada, keyfi ve yeterli gerekçeden yoksun seçim ve atama kararları veya disiplin cezaları verilmesi ihtimali ortadan kaldırılacaktır. Kurul, yapacağı yer değiştirme ve ihraç gibi nitelikli disiplin soruşturmaları ile terfi ve başarı incelemeleri, yüksek yargıya yapacağı atama vb. iş ve işlemlerinde karar verirken;
- İlk Derece Mahkeme Başkanlıklarının düzenleyeceği hal kağıtları (şahsi sicil notu),
- Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) Başkanlıkları şahsi sicil notları, yargı yolu değerlendirme formları,
- Teftiş kurulu raporları,
- Temyiz mahkemelerinden gelen yargı yolu değerlendirme formları,
- AYM ve AİHM kararlarına uygunluk,
- Adalet Bakanlığının görüşleri,
- Terfi dereceleri, yaptıkları görevlerdeki başarı performansları,
- Geçirdikleri soruşturmaları, aldığı disiplin cezaları,
- Savcılar ve avukatlar ile yargı çalışanları ve vatandaşların kanaatlerinden oluşan anket formları,
- Adalet Akademisi ve üniversitelerde yapılan akademik çalışmalar, meslek içi eğitim programlarına ilişkin sertifika, belge veya diplomalar

gibi çeşitli kaynaklardan gelen objektif değerlendirmelere göre yetkilerini kullanacak kurum kanaati veya idari takdir adı altında keyfi olarak kullanılan yetkiler kaldırılacaktır. Bu şekilde, Kurulun sübjektif kanaatler ile sosyal ve siyasal baskı gruplarının etkilerinden uzak kalarak sistemin kendi içinden gelen değerlendirmeler ışığında ortaya çıkan ehliyet ve liyakate göre işlem yapması sağlanacak ve işlemlerine karşı etkili itiraz ve yargısal denetim yolları açılacaktır.

Yetkileri sahaya yayılmış ve sınırlandırılmış, nihai tercihleri objektif kriterlere bağlanmış Yüksek Kurul, yargıyı tek başına yöneten bir güç olmaktan çıkarılacağından kendisi de bir takım odakların veya diğer siyasal öznelerin hedefi olmaktan kurtulmuş olacaktır.

2. Savcılar Kurulu (SK) Kurulacak ve Cumhuriyet Başsavcılıkları Adliye Dışında Örgütlenecektir

Yeni CMK, soruşturma ve kovuşturma evrelerini net çizgiler ile birbirinden ayırmış bulunmasına rağmen Cumhuriyet Savcılığının ve Mahkemelerin aynı çatı altında faaliyet yürütmeye devam etmeleri ve adliye yönetiminin Cumhuriyet Başsavcılıkları uhdesinde bulunması, amaçlanan gerçek bir ayrışmayı engellemektedir. Bu çalışmanın önceki bölümlerinde yer verilen birçok sorunun giderilmesi, sağlıklı bir yargılama diyalektiği ve silahların eşitliği ilkelerinin gereği olarak savcılıkların adliye dışında örgütlenmeleri zaruridir. Bu ayrışma yargıya olan güveni ve soruşturmanın etkinliğini artıracaktır. Demokratik ülkelerin tamamında da soruşturma ve iddia makamlarının adliye dışında başka bir mekanda ve özellikle Adalet Bakanlığı bünyesinde örgütlenmiş bulunmaları dikkate şayandır.

Adil yargılanma hakkının önündeki en önemli engellerin başında silahların eşitliği ilkesini ortadan kaldıran hakim ve savcılarının yakın mesai arkadaşlığı gelmektedir. Hakimler yargılama yaparken her türlü dış etkiden korunması gerekirken, birlikte mesai yaptıkları, yargılama işleminin iddia tarafını oluşturan savcılarının talep ve beklentilerinin etkisi altında kalmaktadırlar. Hakim ve Savcı yakın mesai arkadaşlığı ve fikri birlikteliği, verilecek kararların savcılarla müzakere ediliyor olması, yargılamanın savunma ayağını oluşturan avukatlığı ötekileştirmekte ve önemsizleştirmektedir. **Yargı mensupları arasında özellikle savunmayı temsil eden avukatlara yönelik ayrımcı yaklaşımları ortadan kaldıracak tedbirler alınmalıdır. İddia ve savunma karşısında hakem rolünde bulunması gereken hakimin taraflardan biri ile geliştirdiği psiko-sosyal yakınlık, adaletin tecelli etmesini engelleyici bir etkiye neden olduğu için özü itibarı ile hukuka da aykırıdır. Savcılığın talepleri adeta kamu adına emir gibi kabul görürken, savunmayı temsil eden avukatların talepleri görmezden gelinmektedir. Silahların eşitliği ilkesini ortadan kaldıran bu yargı kültürü, adalete ve mahkemeye olan güveni de ciddi şekilde aşındırmakta, telafisi mümkün olmayan adli hatalara neden olabilmektedir.**

Adliye yönetimlerinin ve harcama yetkisinin Cumhuriyet Başsavcılıklarında bulunması, hakimler üzerinde mobinge varan baskılar oluşturabilmektedir. Lojman idaresinin Cumhuriyet Başsavcılıklarının uhdesinde bulunması, sosyal ihtiyaçlarının dahi karşılanmasında hakimleri iddia makamı karşısında etkiye açık hale getirmektedir. Yargı bağımsızlığına yönelik çok önemli olan bu tesir imkanı, sadece ilgili hakimi etkilemekle kalmayıp tüm adliye teşkilatı hakkında da olumsuz bir algıya yol açarak yargıya

olan güveni sarsmaktadır. Özellikle OHAL dönemi ile başlayan süreçte hükümetin kolluk ve başsavcılık makamı üzerinden hakimlere baskı yaptığı ve yargılamayı etkilemeye çalıştığı açık bir şekilde görülmüştür. Bu çerçevede;

- **Adliye teşkilatının dışında ve adli kolluğun başında olmak üzere Savcılar Kurulu kurulacaktır. Böylelikle soruşturma işlemlerinin denetimi ve gözetimi daha etkin hale getirilecektir. Savcılar Kurulu; Hakimler Kurulu'nun hakimlere yönelik yetki ve görevlerini savcılar bakımından yürütecektir.**
- **Savcılar kurulu;** 1 daire, 11 asil ve 11 yedek üyeden oluşur, Kurul Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakan Yardımcısı (Güçlendirilmiş Parlamenter Sistemde Müsteşar) kurulun tabii üyesidir. Kurul üyeleri; bir defaya mahsus ve 6 yıl görev yapmak üzere seçilirler. Görev süresi sona eren üyeler Yargıtay üyesi olarak görev yaparlar.
- Üyelerin seçiminde HYK üye seçimindeki yöntem uygulanır. Buna göre Kurulun yedekleriyle birlikte;
  - a. 6 üyesi Cumhuriyet Savcılarının 1. Sınıf olmuş savcılar arasından seçimle belirledikleri en çok oy almış 18 aday içerisinde TBMM tarafından,
  - b. 1 üyesi kendi üyeleri arasından Yargıtay tarafından,
  - c. 1 üyesi kendi üyeleri arasından Danıştay tarafından,
  - d. 1 üyesi serbest avukatlar arasından TBB Genel Kurulu tarafından seçilir.

TBMM tarafından seçilecek üyelerin en az 3'ü kadın olmak zorundadır. Üyelerin tamamı için asgari 20 yıl mesleki kıdem şartı aranır.

- Kurula ilk seçimlerin süreleri HYK'da öngörülen şekilde kademeli gerçekleştirilir.

3. Mahkeme Başkanlığı Sistemi Getirilecektir

- **Cumhuriyet Başsavcılıklarının adliye dışında örgütlenmesine eşzamanlı olarak Adalet Komisyonları, Mahkeme Başkanlığı sistemine dönüştürülecektir. Birden fazla Adli Yargı Adalet Komisyonu bulunan Ankara, İstanbul ve İzmir hariç olmak üzere her ilde tek bir Mahkeme Başkanlığı kurulacaktır.**
- **İl sınırları içindeki tüm ilk derece mahkeme ve hakimleri Mahkeme Başkanlığına bağlı olarak çalışacaklardır. Mahkeme Başkanlıkları yetki bölgesi içindeki adli ve idari hizmetlerin yasa ve amaca uygun olarak yürütülmesinden öncelikle sorumlu ve yetkili olacaktır.** Halen HSK'da bulunan yetkilerden bazıları Mahkeme Başkanlıklarına devredilecektir. Mahkeme Başkanlıkları, yerinden yönetim ilkeleri çerçevesinde hakimler hakkında geçici yetkilendirme, görevlendirme, izin, denetim ve gözetim görevlerini yerine getirecek, ihtiyaç duyulması halinde teftiş kurulundan soruşturma ve inceleme talep edebilecek, hakimlerin performanslarını, çevre ilişkilerini, mesleki gelişim ve yeterliliklerini takip ederek haklarında sicil fişi düzenleyebilecek ve yetki çevresinin bulunduğu İstinaf Başkanlığına ve HYK'ya bildirecektir.

- **Mahkemeler, sosyal ve coğrafi bakımdan çok uzaklarda bulunan HSK tarafından değil meslekte kıdemli ve temayüz etmiş, üst düzey yargı görevlerinde bulunmuş, ehliyet, adalet ve yönetim tecrübesine sahip Mahkeme Başkanlıklarının yakın denetim ve gözetimi altında çalışacaktır.** Mesleki faaliyet içinde şikayetlere neden olan birtakım tavır ve uygulamalar soruşturmaya dönüşmeksizin Mahkeme Başkanlığının inisiyatifi içinde, yerinden ve zamanında çözülecek, uzun disiplin soruşturmalarının oluşturduğu stres, emek, zaman ve mali giderlerden tasarruf edilecek, sorunlar ve mağduriyetler büyümeden mahallinde giderilecektir. Mahkeme Başkanlığının yakın gözetimi ve yönetimi altındaki hakim, sorumsuz ve meslek ilke veya gereklerine aykırı davranışlardan uzak duracağı gibi hakim bağımsızlığına yönelik olası dış müdahalelerden de korunmuş olacaktır. Mahallinden yönetim ve müdahale anlayışı içerisinde yapılandırılacak mahkeme başkanlıkları HSK'nın zamanında ve etkin olarak yerine getiremediği birçok iş ve işlemleri üzerine alarak yargıda kalite ve etkinliğin sağlanmasına önemli katkılar sunacaktır.
- Adliye Saraylarında başsavcılık tarafından yürütülen idari ve mali hizmetler ile adliye binalarının yönetimleri Mahkeme Başkanlığı nezaretinde profesyonel adliye müdürleri tarafından yerine getirilecektir. Bina yönetimi, her türlü tedarik ve malzeme temini, inşaat- tamirat vb. idari ve destek işlerini yürütecek müdürlerin hukuk fakülteleri ve üniversitelerin ilgili bölümlerinin mezunları arasından seçilmesi, işin ehliyet ve liyakat esasına uygun olarak yürütülmesini sağlayacaktır.

4. Bölge Adliye Mahkemesi Başkanlıklarının Denetim Yetkileri Arttırılacaktır

- Bölge Adliye Mahkemeleri bugün olduğu gibi HYK'ya bağlı olarak çalışacaktır. İstinaf Mahkemesi Başkanlığı istinaf kanun yolu incelemeleri yanında yetkili oldukları bölgede bulunan mahkeme başkanları ile birlikte hakimlerin performans ve denetim işlerini yürütecek, yargı yolu puanlama işlemlerini ve temyiz kanun yolundan gelecek kanun yolu değerlendirme formlarını ve önerdiğimiz diğer performans kriterlerini de nazara alarak hakimler hakkında mahkeme başkanından sonra ikinci bir sicil fişi düzenleyerek HYK'ya gönderecektir.
- BAM, yetki çevresinde örgütlenmiş bulunan teftiş grup başkanlığı müfettişleri marifetiyle hakimlerin denetim ve disiplin soruşturmalarını yürütecek, yasada belirlenmiş disiplin cezalarını verecek veya nitelikli disiplin işlemleri için gereği yapılmak üzere HYK'ya teftiş/soruşturma raporu sunacaktır. İşlemin mahiyetlerine göre mahkeme başkanlıklarının ve istinaf başkanlıklarının işlem ve eylemlerine karşı hiyerarşik bütünlüğe uygun olarak itiraz ve dava yolları oluşturulacaktır.

5. Teftiş ve Denetleme Sistemi Yeni Bir Anlayışla ve BAM Merkezli Örgütlenecektir

Ülkemizde adalet hizmetlerinin denetimi; hakim ve savcılarının mesleki faaliyetleri bakımından HSK Teftiş Kurulu, idari işlemleri bakımından Adalet Bakanlığı İç Denetim Kurulu tarafından ikili (düalist) bir sistemle yapılmaktadır. HSK Teftiş Kurulu Ankara merkez dışında İstanbul ve İzmir Grup Başkanlıkları olarak faaliyet yürütmektedir. **Hakimlerin bir yıl mesleki, ertesi yıl idari açıdan ve farklı kurullar tarafından denetlenmesi, adliyelerin bir yıl HSK tarafından ertesi yıl Adalet Bakanlığı tarafından ayrı bir teftiş stresine maruz bırakılması, adalet hizmetlerini de ciddi şekilde aksatmaktadır.** 3-4 aydan

başlayarak bazen daha uzun süren teftiş dönemlerinde, hakimler ve mahkeme kalemleri günlük işlerden ziyade müfettişlerin emir, talimat ve talepleri ile meşgul olmakta, yargılama faaliyetleri aksamaktadır.

Teftiş dönemi içinde gelen ihbar ve şikayetler de soruşturma konusu yapıldığından denetim işleri koruyucu/önleyici bir kılavuzluk ve danışmanlıktan ziyade geçmişe dönük iş ve eylemleri sorgulamaya dönüşebilen otorite ve ceza ağırlıklı bir sistemdir. Teftiş ve denetleme işlemleri risk ve sorun üzerinden değil genel adliye denetimi şeklinde ve tüm hakim ve savcılara yönelik olarak yapılmaktadır. İşlerini son derece başarılı şekilde yürüten hakim ve savcılarının da aynı şekilde sıradan incelemeye tabi tutulması motivasyon ve zaman kaybına neden olduğu gibi çok daha ciddi sorunların gözden kaçırılmasına yol açabilmektedir. Teftişlerin bu anlayış içinde yapılması, hakim ve mahkeme personelini olduğu kadar müfettişleri de ciddi bir strese maruz bırakmaktadır. Her yılın önemli bir bölümünü teftiş ve denetimle geçiren hakimlerin işlerine odaklanmaları da mümkün olamamaktadır. Teftiş ve soruşturma süreleri uzadıkça da vatandaşın adalet beklentisi ertelenmekte veya olumsuz etkilenmektedir. Teftiş sistemi yargılama faaliyetinin kalitesini arttırmaktan ziyade bezdirici bir sürece dönüşmüştür.

Hakim ve savcılarının siyasi bir kurum olan Adalet Bakanlığı tarafından ayrı bir teftiş ve denetime tabi tutulması yargı bağımsızlığı açısından da riskler barındırmaktadır. Siyasal etkiye açık bir teftiş sistemi kuvvetler ayrılığını ve hakim bağımsızlığını zedelemektedir.

Turne şeklinde ve çok kısıtlı bir süre içinde yapılan bir teftişte, müfettişin hakimi yakinen tanınması, mesleki yetkinliğini gerçek anlamda tespit etmesi mümkün olmadığından birçok sübjektif unsurun etkisi altında raporlar hazırlanmaktadır. Hakim ve savcılarımızın neredeyse tamamı en nitelikli terfileri almalarına rağmen halktaki yargıya güven oranı ve adalet hizmetlerinin perişan hali teftiş, denetim ve terfi sistemimizin gerçeklikten ne kadar kopmuş olduğunu tek başına ortaya koymaya yeterlidir.

Müfettişler de bazen yılın tamamına yakın süresini teftiş ve soruşturmaların stresi altında, ailesinden uzakta, otel ve misafirhanelerde geçirmekte, sosyal hayattan uzaklaşma, ailesine dahi yabancılaşma sendromu yaşamaktadırlar. Katlandıkları olumsuzluklar ve mahrumiyetlere karşın hem maddi olarak hem de manevi olarak mesleki faaliyetlerinden tatmin olamamaktadırlar. Özveriyle yaptıkları göreve gerekli saygının gösterilmeyişi, teftiş süresi içinde almış oldukları harcırah ve konaklama bedellerinin bir hayli düşük olması, maddi ve manevi yönden önemli tatminsizliklere neden olmaktadır. Mesleğin cazibesi kaybolduğundan yeni müfettiş alımlarında da talepsizlik önemli bir boyuta ulaşmıştır.

Teftiş ve denetim sorunlarının çözümüne yönelik olarak;

- **Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen teftiş sistemine son verilecek, kuvvetler ayrılığı ilkesinin gereği olarak tüm teftiş ve denetim yapısı; HYK sorumluluğunda ve BAM Başkanlıkları bünyesinde, İstinaf Yetki Bölgesi esas alınarak 15 ayrı Teftiş Grup Başkanlığı şeklinde oluşturulacaktır. Böylelikle İstinaf merkezli, hakime yakın bir örgütlenme modeli olarak koruyucu, önleyici, bilgi ve tecrübe aktarımına da fırsat veren bir teftiş ve denetleme sistemi kurgulanmış olacaktır.**

- **Teftiş ve denetimlerin periyodik ve adliye bazlı, otoriter ve cezalandırıcı değil, hakim/mahkeme bazlı, sorun/risk odaklı ve UYAP imkanlarından azami derecede istifade edilerek yapılması sağlanacaktır.**
- Teftiş ve denetim işlemlerinin tüm adliye yerine kişi ve sistem odaklı yapılması sağlanarak diğer hizmet ve yargılamaların aksamasının önüne geçilecektir.
- Müfettişlik kendi içinde bir kariyer mesleği olarak kabul edilecektir. Hakimlikte olduğu gibi müfettişler de mesleki kıdem ve yetkinliğine uygun olarak HYK tarafından 15 İstinaf bölgesine, bölge çalışma usulüne uygun olarak atanacak ve yer değiştirmeleri hakimler gibi bölge esaslı olarak yapılacaktır.
- İstinaf merkezli ve UYAP temelli çalışan müfettişler, birçok formaliteyi bizzat yapmak zorunda kalmaksızın ve uzun süreli teftiş turnelerinin getirdiği stres ortamlarına girmeden denetim işlemlerini tamamlayıp her akşam işinden evine dönebilecek, daha insani şartlar altında görev yapacaklardır.
- Teftiş ve denetim işleminin tabiatı gereği müfettişler, muhataplarına göre mesleki müktesebat açısından üstün durumda olanlar arasından seçilerek çalışma koşulları, mali ve sosyal imkanları arttırılacak ve müfettişlik cazip hale getirilecektir.

6. Adli Kolluk Teşkilatı Kurulacaktır

Cumhuriyet Başsavcılığının adliyeden fiziken de ayrılıp kamu adına iddia makamı olarak bağımsız şekilde örgütlenmesi, soruşturma aşamasında yaşanan hak ve özgürlük ihlallerine ilişkin birçok şikayet ve sakıncayı ortadan kaldıracağından gerçek bir yargı reformunun olmazsa olmazları arasındadır.

Bir suç işlendiğinde;

- İşlenen fiilin ceza hukuku alanına ilişkin olup olmadığı,
- Tüm delillerin doğru ve eksiksiz bir şekilde tespiti ve toplanması,
- Faillerin tespiti ve yakalanması,
- Suçun doğru nitelendirilmesi,
- Mağdurun haklarını korumak noktasında gerekli tedbirlerin alınması,
- Suçun işlendiğine dair kuvvetli kanaat oluşmadığı durumlarda, şüphelinin masumiyet ve lekelenmeme haklarının korunması için azami gayretin gösterilmesi,
- Somut olayı doğru yansıtan ve açıklığa kavuşturan bir fezlekenin düzenlenmesi,
- Kuvvetli suç şüphesinin oluşması halinde somut olaya uygun bir iddianame düzenlenerek dava açılması

gibi hususlar adli kolluk ve savcılık tarafından yerine getirilmektedir.

Sorgu aşaması, suç nedeniyle bozulan kamu düzeninin yeniden tesis edilmesi ve vahim adli hataların önlenmesi bakımından hayati derecede önemlidir. Soruşturma aşaması savcının görev ve denetiminde kolluk tarafından yerine getirilmektedir. **Ancak ayrı ve özel bir adli kolluk teşkilatı bulunmayan ülkemizde, bu hizmetler polis ve jandarma tarafından yerine getirilmektedir. Adli kolluk olarak işlemleri yapan polis ve jandarmanın temel hukuk disiplinleri bakımından hiçbir eğitim ve uzmanlığı bulunmadığı için yukarıda zikredilen soruşturma işlemleri gereğine uygun olarak yerine getirilememekte ve vahim adli hatalar ve hak ihlalleri ortaya çıkmaktadır.** Temel hak ve özgürlük alanında değerlendirilmesi gereken yasal iş ve eylemler, konunun uzmanı olmayan polis veya jandarma tarafından suç olarak değerlendirildiğinde, artık sonu beraat ile bitecek olsa dahi geri dönüşü kolay olmayan bir yola girilmekte, haksız gözaltılar, tutuklamalar vb. tedbirler uygulanarak kişilerin özgürlükleri, masumiyetleri ve onurları yok edilebilmektedir.

Hukukun üstünlüğü, temel demokratik değerler ile insan hak ve özgürlüklerine olan duyarlılığı gelişmemiş ve hukuki denetimden uzak çalışan adli kolluk, özel niteliği olan soruşturmalarda dahi adil ve hızlı yargılamayı temin etmekten ziyade kovuşturmanın gecikmesine ve adaletin sapmasına neden olmaktadır. Polis ve jandarma güçlerinin uzmanı olmadıkları adli kolluk faaliyetlerinde çalıştırılmaları, emniyet hizmetlerinin de aksamasına neden olmaktadır. Kolluğun hukuka aykırı tavır ve işlemleri, uluslararası alanda ülkemizin hukuk devleti algısına da büyük zararlar vermektedir. AYM ve AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının büyük bir çoğunluğu, soruşturma aşamasında kolluğun yaptığı hukuka aykırı iş ve eylemler nedeniyle olup çok ciddi tazminatlar ödenmektedir. Bu nedenlerle genel hukuk ve temel demokratik değerler, kriminoloji, ceza hukuku ve ceza soruşturması hususlarında iyi yetişmiş, birikimli ve Cumhuriyet Başsavcılığının denetim ve sorumluluğunda faaliyet yürütecek ayrı bir Adli Kolluk Teşkilatı kurulması son derece zaruridir.

- **Hukuk fakültesi mezunlarından oluşan bir adli kolluk teşkilatı kurularak soruşturmalar daha etkili, hukuka uygun yürütülerek yargılama hızı ve kalitesi artırılabilecektir.**

7. Avukatlık Mesleğinin Fonksiyon ve İtibar Kaybı Önlenecektir

Ülkemizdeki avukat sayısı 160 bini geçmiş durumdadır. Hukuk fakültelerindeki öğrenci sayısı nazara alındığında serbest avukat sayısının birkaç yıl içinde 200 binin üzerine çıkması beklenmektedir. **Yargıdaki en büyük meslek grubu olmasına ve yargının vazgeçilmez ve ihmal edilemez ayaklarından birisi olmasına rağmen, avukatlık mesleğinin yargılama faaliyeti içindeki etkinliği sistemli bir şekilde azaltılmaktadır.** Yargısal faaliyet içinde avukatlara hakim, savcı, personel ve kolluk tarafından gerekli itibar gösterilmediği gibi mevzuat tarafından tanınmış bulunan yasal imkanlar da kısıtlanmaktadır. Avukatlar, karşılaştıkları zorluklar ve hatta maruz kaldıkları şiddet ve fiziki saldırılar karşısında yasada öngörülmüş himayelerden de mahrum bırakılmakta, kişisel güvenlikleri ve onurlu yaşam talepleri umursanmamaktadır. **Yargılamada hakim ve savcılarının yakın birlikteliği savunma ayağını dışlamış ve silahların eşitliği ilkesini ortadan kaldırmıştır. Avukatlara yönelik dışlayıcı yaklaşımların, adil yargılanmayı engelleme ve mahkemeye güvenin kaybolması gibi çok önemli sorunlara neden olduğu maalesef görülmemektedir.**

Ticari ve sosyal hayatın gerçekliğinden kopuk icra ve iflas düzenlemeleri, her biri bir öncekini aratan çek kanunu düzenlemeleri, birçok fiilin suç olmaktan çıkarılması, KHK ile tanıma ve tenfiz davalarının idari işlemlere dönüştürülmesi, Arbuluculuk Kanunundaki avukatlar aleyhine yapılan düzenlemeler, marka ve patent vekilliği ile uzlaştırmacılık yetkisinin hukuk dışı meslek mensuplarına da tanınmış olması gibi uygulamalar avukatların faaliyet alanlarını daraltmıştır.

Özellikle çok emek gerektiren davalarda dahi karşı yan avukatlık ücretinin maktu hale getirilmesi, CMK, Adli Yardım ve arbuluculuk ücretlerinin son derece düşük tutulması, CMK görevi yapan avukatları karşı yan ücreti ödenmemesi gibi yaklaşımlar avukatların mesleki gelirlerini oldukça azaltmaktadır.

Son derece zor ve kırıci bir rekabetin yaşandığı serbest avukatlık mesleğine yeni başlayan avukatlar çok büyük mali ve sosyal sorunlarla karşı karşıyadırlar. **Ofis açmak ve kira ödemek için gerekli finansmanı temin etmek, kendisi ile birlikte istihdamı zorunlu personelin maaş, vergi ve SGK giderleri, daha kazanmadan ödenmesi gereken vergiler, onurlu bir mesleki faaliyeti ve yaşantıyı adeta imkansız hale getirmektedir.**

Avukatlık mesleği üzerinde vesayet denetimi bulunan Adalet Bakanlığı, Barolar ve TBB'nin avukatlık mesleğinin etkinliği ve itibarı ile avukatların bizzat yaşadıkları sorunlar karşısında takınmış oldukları duyarsızlık son derece kaygı vericidir. Avukatların yargı mensubu olarak kabul edilmesi ve diğer yargı mensuplarına tanınan hak ve imkanlardan istifade ettirilmesi, başta can ve mesleki faaliyet güvenliğini temin etmek için yasal düzenlemelerin yapılması ve savunmanın etkinliğini temin edecek tedbirlerin alınması zorunludur. Bu amaçla;

a. Avukatlığın Yargının Asli Unsuru Olma Vasfı Güçlendirilecektir

Bir hukuk düzeninin meşruiyeti ve adil yargılamanın varlığı, adalet sisteminde avukatlığın etkinliğine bağlıdır. Savunma hakkı tanınmamış bir kararın adil bir karar olduğu şüphelidir. Kutsal kabul edilen savunma ayağını oluşturan avukatların mesleki güvencelerinin sağlanması ve yargılama içindeki etkinliğinin hakkıyla yerine getirilmesi için her türlü tedbirin alınması, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olmanın asli gereğidir. **Savunmaya hak ettiği itibar sağlanmadıkça Hukuki Dinlenme Hakkı ve Hukuk Devleti ilkeleri asla gerçekleşmeyecek, masumiyetler korunamayacaktır.**

Yargılamada ve mesleki faaliyetlerin diğer alanlarında yaşanan sorunların giderilmesi amacıyla yapılacak yasal düzenlemelerde, savunma ayağı olan avukatların ve baroların görüş ve beklentileri mutlaka dikkate alınmalıdır. Avukatlık mesleğini ilgilendiren tüm hususlarda baroların ve özellikle TBB'nin daha aktif bir rol alması ve inisiyatif kullanması, öncelikli ve önemli bir sorumluluktur. Yargılamanın vazgeçilemez unsuru olan savunmayı temsil eden avukatların yaşadıkları tüm bu sorunların kişisel ve mesleki sorunlar olarak algılanmayıp temel bir yargı sorunu olarak görülmesi, doğru bir hukuk reformu için olmazsa olmaz bir yaklaşımdır.

Bu çerçeveden hareketle;

- **Savunmaya Anayasal güvence sağlanacak, yargılamada savunma ve iddia makamları eşit hale getirilecektir.**
- Avukatlık Kanunu ve Yargılama Usul Kanunları yeniden düzenlenerek ceza yargılamaları başta olmak üzere, savunma hakkının kısıtlanmasına veya engellenmesine olanak sağlayan soruşturmanın gizliliği gibi tüm düzenlemeler kısıtlanacak, avukatlık sıfat ve yetkileri güçlendirilecektir.
- **Özellikle soruşturma aşamasında, delillerin toplanılması ve sunulması başta olmak üzere avukatın taleplerine savcılık makamı kadar önem verilmesi sağlanacaktır.**
- **Avukatların talep ettikleri delil ve belgelerin geciktirilmeksizin verilmesi için mevcut yasal düzenlemeler güçlendirilecek, zorluk çıkaran kamu görevlileri hakkında hukuki ve idari müeyyideler getirilecektir.**
- Avukatlara yönelik dışlayıcı ve ötekileştirici davranışlar yargı mensuplarına yapılmış bir saldırı olarak kabul edilecek, etkili bir şekilde cezalandırılacaktır.

b. Avukatların Sosyal Güvenceleri Yeniden Düzenlenecek. Mesleğe Yeni Başlayan Avukatlara Faizsiz Kredi, Vergi ve Prim Desteği Sağlanacaktır.

Son derece az bir emekli maaşı ile geçinmeleri mümkün olmayan avukatlar, çok ileri yaşlarda dahi adliye koridorlarında CMK nöbetleri tutmak mecburiyetine düşürülmüştür.

- Avukatların sosyal güvenceleri 5510 sayılı Kanunun 4-b kapsamından çıkarılarak, yargı mensubu sıfatına uygun bir sosyal hizmet ve emeklilik dönemi sağlanacaktır.
- Ücretli avukat istihdamı çok güçlü bir şekilde teşvik edilecektir.
- Mesleğe yeni başlayacak avukatlara ofis kurmaları için faizsiz kredi imkanı getirilecek, çalışanlarına belli bir süreliğine Sosyal Güvenlik Prim Desteği sağlanacaktır.
- CMK ve Adli Yardım görevlendirmelerinde genç avukatlara öncelik verilecektir.
- Adli yardım ve CMK ücretleri verilen hizmetin mahiyetine uygun olarak Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre belirlenecek, beraatı halinde sanık müdafine beraat vekalet ücreti ödenmesi sağlanacak ve tüm ödemeler zamanında yapılacaktır. Bu ücretlere KDV ve vergi istisnası getirilecektir.

c. Kamu Avukatlığı Uygulaması Yeniden Düzenlenecektir

657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi avukatlar aracılığı ile yürütülen kamu avukatlığı, mahkemelerin süresini uzatan ve adil yargılamayı olumsuz etkileyen bir uygulamaya dönüşmüştür. Bu avukatlar kurum amirlerinin görüş ve talimatları doğrultusunda hukuka aykırı birtakım talep ve davaları dahi takip etmek durumunda bırakılmaktadırlar. Öte yandan kamu avukatları lehine hükmedilen *karşı*

yan vekalet ücretleri avukatlara verilmemekte veya yargılama faaliyetine hiçbir şekilde katılmamış olan diğer kurum çalışanları arasında paylaştırılmaktadır. Son derece ağır bir iş yükü ve memuriyetin hiyerarşik baskısı altında çalışan kamu avukatlarının bağımsızlıkları zedelenmekte ve ücretleri diğer meslektaşlarına nazaran yetersiz kalmaktadır.

- Avukatlık mesleğinin bağımsızlığı ilkesine aykırı uygulamalara son verilecektir.
- Kamu avukatlarının özlük hakları artırılarak tecrübeli ve yetkin avukatların da kamu kurumlarında görev almaları teşvik edilecektir.
- Kamu kurumlarının mahkemelerde serbest avukatlar marifetiyle temsilinin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

d. Çoklu Baro Uygulamasına Son Verilecektir

İktidar, avukatlık mesleğinin birikmiş ve artık kangren haline gelmiş sorunlarını çözmek amacıyla yeni bir avukatlık kanunu yapmak yerine, kendisine muhalif gördüğü baroları etkisizleştirmek ve toplumsal gücünü dağıtmak amacıyla Avukatlık Kanununu değiştirerek çoklu baro düzenlemesini yürürlüğe koymuştur. Düzenlemedeki asıl amaç barolarda adil bir temsiliyet imkanını sağlamaktan ziyade baroların gücünü ve birliğini dağıtarak sivil toplumu etkisizleştirmektir. Uzun zamandan beri iktidar, Avukatlık Kanunu'nun 76. 95. ve 110. maddelerinin barolar ve TBB'ye görev olarak yüklemiş bulunduğu *hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmak görevini* ortadan kaldırmak suretiyle baroların hak ve hukuk ihlallerini denetlemesini ve dolayısıyla haksızlıklara ve hukuka aykırı işlemlere karşı dava açma ve kamuoyu oluşturma görev ve imkanlarını, açık ifadesiyle demokratik muhalefet yapma gücünü ortadan kaldırmak istemektedir.

Açık olarak bilinmelidir ki Avukatlık Kanununun ilgili maddeleri olmasa dahi bir sivil toplum kuruluşu olarak, öncelikle baroların hukuk ve demokrasiye aykırı durum ve uygulamalara karşı tepki veya tavır ortaya koyması demokratik toplum düzeninin bir gereği olarak engellenemez. Hukuk kurumları olarak baroların ve TBB'nin hukukun üstünlüğü ve insan haklarını savunması, bunların korunması ve geliştirilmesi yönünde faaliyette bulunması demokratik bir hukuk düzeninde zaten mündemiç bir görevdir. Barolara ve diğer meslek odalarına yönelik sindirme ve baskılar demokrasiye karşı otoriter bir tavır geliştirme gayreti olup, doğrudan demokratik sistemi tehdit eden bir yaklaşımdır. **Hükümet, çoklu baro düzenlemesi ile barolardan başlayarak süreç içinde tüm meslek odalarını ve tüm sivil toplum kuruluşlarını işlevsiz hale getirmeyi amaçlamaktadır.**

Barolardaki temsil adaletsizliği öne sürülerek yapılan düzenleme hukukun ve anayasal düzenin ruhuna aykırıdır. Çoklu Baro avukatlık mesleğinin işleyiş, denetim ve ahengini ortadan kaldıracak son derece sakıncalı bir düzenlemedir. Çoklu baro uygulamasının avukatlık meslek sorunlarının çözümüne hiçbir katkısı olmadığı gibi özellikle disiplin hukuku, CMK ve adli yardım hizmetlerinin yürütülmesi, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği gibi birçok konuda sorunlar büyük sorunlar oluşturacaktır. Nitekim düzenlemeden güdülen amaç çok az sayıda avukat tarafından kabul görmüş, büyük çoğunluk itibar

etmemiştir. Özellikle kamuda çalışan avukatlar başta olmak üzere büyük zorlamalar ve dayatmalar neticesinde sadece iki ilimizde yeni baro kurulabilmiştir.

- Yeni bir avukatlık kanunu hazırlanırken çoklu baro sistemi iptal edilerek, yönetimlerinin nisbi temsille belirlendiği tekli baro sistemine geçilecektir.

8. Disiplin Hukukları Yeniden Düzenlenecektir

a. Hakim ve Savcıların Disiplin Hukuku

Hakim ve savcıların disiplin hukuku Anayasasının 144. maddesi ve 12 Eylül darbesinin ruhuna uygun olarak 1984 yılında yapılmış olan 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ile belirlenmiştir. Ancak aradan geçen süreç içinde bu Kanun ve Kanunun özellikle disiplin hükümleri, yaşanan olaylar ve gelişmeler karşısında günümüz ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiştir. Disiplin ve teftişe ilişkin ihtiyaçlar yeni ilke kararları, genelgeler ve idari tedbirler alınmak suretiyle giderilmeye çalışılmış ise de sorunların tatmin edici bir şekilde çözülmesi mümkün olmamıştır. Esasa ilişkin olmayan, sadece günü kurtarmaya yönelik düzenleme ve uygulamalar insicamı bozmuş, hakim ve savcılar bakımından zorluklara ve kişiye özel uygulamalara neden olmuştur. Disiplin hukukuna ilişkin birçok uygulama ve yaklaşım günümüzde geçerliliğini kaybettiği halde, hakim ve savcılarının terfi ve kariyerlerini olumsuz etkilemeye devam etmekte, buna karşılık disiplin müeyyidesi gerektiren birçok eylem de mevzuatın yetersizliği nedeniyle cezazım kalabilmektedir. HSK Teftiş Kurulu tarafından yürütülen disiplin soruşturmaları etkinlikten uzak kalmaktadır. Öte yandan bir hayli zaman ve emek harcanan bu soruşturmalar süresi içinde tamamlanamadığından zaman aşımı dolayısıyla dosyalar işlemde kaldırılmaktadır.

- **Hakimlik Kanununda düzenleme yapılarak; Adalet Bakanlığı, HSK, teftiş kurulları, hakim ve savcı temsilcileri, barolar ve akademisyenlerin aktif katılımı ile oluşturulacak görüşler doğrultusunda hakim ve savcılarının disiplin hukukları yeniden ve ayrı ayrı oluşturulacaktır.**

b. Avukatlık Mesleği Disiplin Hukuku

Avukatların yaptıkları işler ve takip ettikleri davalar ile mesleğin onur ve saygınlığına aykırı iş ve eylemler için uygulanması gereken disiplin hukuku 1136 sayılı Avukatlık Kanununda düzenlenmiştir. 1969 tarihli bu Kanunun disiplin işlemlerine ilişkin hükümleri, 50 yılı aşan bir süre içinde meydana gelen gelişme ve ihtiyaçlara uygun olarak yenilenmemiştir. Mevcut ihtiyaç ve aksaklıkların giderilmesi amacıyla TBB tarafından kabul ve ilan edilen meslek ilkeleri ve etik kuralları ise yasanın insicamını ve uygulamadaki birliği bozmuştur. Aynı eylemler karşısında barodan baroya farklı uygulamalar geliştirilmiştir. Özellikle çoklu baro sisteminde sorunların daha da derinleşeceği ve mevcut disiplin hukukunun tamamen işlevsiz kalacağı aşıkardır.

Gerek yargının diğer unsurları gerekse avukatın kendi müvekkili ile arasındaki ilişkide yaşanabilen disiplin konusu davranışların odağında, doğası gereği avukat bulunmaktadır. Mesleğin onur ve vakarına aykırı tavır ve davranış içine giren avukatların çoğu zaman gereği gibi soruşturulup

cezalandırılmadıkları görülmektedir. **Özellikle üye sayısı az olan barolarda, baro yönetimlerinin iki yılda bir yapılan seçimlerde avukat muhataplarının oylarına ihtiyaç duyması, dar bir mesleki çevre içinde devamlı surette birlikte bulunuyor olmak gibi etkenler baro yönetim ve disiplin kurulları üzerinde baskı oluşturmakta ve mevcut disiplin hükümlerinin gereği yerine getirilmemektedir. Üye sayıları bir hayli artmış bulunan barolarda ise toplam 11 üyeden oluşan yönetim kurulu ve 5 üyeden oluşan disiplin kurulu eliyle soruşturmalar zamanaşımı süresi içinde bitirilememektedir.** Görevini gereği gibi yapmayan veya suiistimal eden avukat hakkında disiplin işlemleri yapılmaması, öncelikli olarak yargının ve avukatlık mesleğinin itibarını yok etmektedir.

- Avukatlık disiplin hukuku, meslekteki gelişmeler çerçevesinde; kamunun genel menfaatlerinin ve iş sahiplerinin korunması ve avukatlık mesleğinin onuruna uygun olmayan fiillerin gereği gibi cezalandırılması için Avukatlık Kanunu ile birlikte yeniden düzenlenecektir.

9. Hakimlik Kanunu ile Avukatlık Kanunları Yenilenecek, Savcılık Kanunu Çıkarılacaktır

Bu reform belgesinde belirtmiş olduğumuz çözüm önerilerimizin hayata geçirilebilmesi için hukuk mesleğinin icra edildiği farklı alanları düzenleyen kanunların amaca uygun olarak değiştirilmesi veya yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere; 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ile 1136 sayılı Avukatlık Kanunları aradan geçen zaman içinde meydana gelen gelişmeler nedeniyle ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir. Son yirmi yıl içinde Avukatlık Kanununu değiştirmeye yönelik teşebbüsler olmuşsa da Adalet Bakanlığı ve TBB'nin gerekli desteği sunmaması bu teşebbüsleri sonuçsuz bırakmıştır. Adalet Bakanlığı tarafından oluşturulan bilim kurulu 2014 yılı itibarıyla yeni bir Avukatlık Kanunu çalışmasını tamamlamış olmasına rağmen çalışmanın yasalaşma süreci başlatılmamıştır.

- **Hukuk meslekleri katılımcı bir anlayışla günün ihtiyaç ve koşulları çerçevesinde değerlendirilerek Hakimlik ve Avukatlık Kanunları yenilenecek ve ayrı bir Savcılar Kanunu çıkarılacaktır.**

10. Duruşmaların Tamamı Dijital Ortamda Kayıt Altına Alınacaktır

Duruşmaların Ses ve Görüntü Bilişim sistemi (SEGBİS) üzerinden sesli ve görüntülü olarak kayıt altına alınması son derece önemli ve yerinde bir uygulama olmuştur. Halen ceza davalarında ve özellikle terör örgütlerine yönelik davalarda kullanılan sesli ve görüntülü kayıt sisteminin tüm davalara uygulanmamasının, teknolojinin geldiği nokta ve UYAP gibi bir altyapı sistemine sahip ülkemizde hiç bir gerekçesi yoktur. Duruşma sırasında ortaya çıkan psikolojik ortamlar, gerçeği veya yalanı ifşa eden beyan, jest, mimik vb. birçok önemli husus, hakim (zabıt katibi) tarafından gereği gibi zapta geçirilememekte ve yargılama yanlış bir yöne kayabilmektedir. **SEGBİS uygulaması, duruşma zabıtlarının mahiyetine uygun tutulmamasından kaynaklanan birçok sorunu çözeceği gibi fiziki olarak dosya tutmayı, dava dosyalarının fiziki olarak istinaf ve temyiz mahkemelerine taşınmasını, posta işlemlerini ve postadaki zaman kayıplarını ortadan kaldıracığı gibi kanun yolu incelemelerinin de layıkıyla yapılmasına ciddi katkılar sağlayacaktır.** Duruşmaların sesli ve görüntülü olarak kayda alınmasının aynı zamanda mahkeme salonlarında arzu edilen saygınlık ortamının gelişmesine de olumlu katkı sağlayacağı kuşkusuzdur.

- Tüm davaların görüntülü ve sesli ortamda görülmesi ve kayıt altına alınması sağlanacaktır.

11. Yeni ve Sade Bir Ceza İnfaz Kanunu Yapılacaktır

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna ilişkin olarak yapılan çok sayıda müdahale, faydadan ziyade zararlar getirmiş ve son olarak 2020 Yılı'nın Nisan ayında yapılan düzenleme ile 2004 yılı öncesine geri dönmüştür. **Süreç içerisinde yapılan sık müdahaleler nedeniyle İnfaz Kanunu; uzmanlaşmış hukukçular dışında kimsenin anlayamadığı, insicamı bozulmuş, tahliye tarihinin öngörülmesi ve uygulanması kolay olmayan, kişilerin, ceza evleri yönetimlerinin inisiyatifine açık, infaz sürelerinin doğru hesaplanabilmesi için adeta gelişmiş hesaplama yöntemleri gerektiren, her suç tipi için bazen onlarca farklı ceza infaz modeli içeren bir kanun haline gelmiştir.**

Farklı suçlara aynı cezanın verilmesi nasıl bir adaletsizlik ise cezaların infazı aşamasında ayrımcılık yapılması da aynı şekilde adaletsizliktir. İşlediği suç nedeniyle ağır cezalara mahkum edilmiş hükümlülerin infaz aşamasında yeniden cezalandırılmaları anlamına gelen ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalar, Ceza Hukukunun temel ilkelerine ve devletin eşit davranma yükümlülüğüne açık bir aykırılık teşkil etmektedir. Salgın veya sair hastalıklar nedeniyle tutuklu ve mahkumların sağlıklarını ve can güvenliklerini korumak özel amacı veya özel saikler nedeniyle yapılan infaz düzenlemelerinde mahkumlar arasında ayrımcılık yapılması, Anayasa ve AİHS tarafından da koruma altına alınan temel insan haklarına aykırıdır. **Devletin koruma garantisi altında bulunan tüm tutuklu ve mahkumların başta can güvenlikleri ve sağlık hakları olmak üzere mahkumiyetlerini uluslararası sözleşmelerde belirlenmiş ölçülere ve insan onuruna en uygun şekilde çekebilmelerinin şartları sağlanmak zorundadır.**

AHİM ve AYM'nin koyduğu ölçülerle tutuklu yargılanmasında zorunluluk bulunmayan tüm tutukluların tahliyesi için gereken inisiyatifler kullanılmalı, hukuka aykırı tutuklama kararları kaldırılmalıdır. **AYM ve AİHM kararlarına karşı direnen hakimler** hakkında gerekli disiplin ve terfi müeyyideleri uygulanmalıdır.

Mahkum anneler, yaşlı, engelli ve aşırı hastalar lehine yapılmış bulunan iyileştirmeler yeterli olmayıp daha etkili tedbirlerin alınması gereklidir.

Yeni cezaevleri yapılmasına ve her türlü infaz düzenlemesine rağmen çözülemeyen, devamlı ve ön alınamaz şekilde yükselen tutuklu ve mahkum sayısındaki artışın gerçek sebepleri üzerinde yoğunlaşmalı, suçun önlenmesi için tecrübe ve bilimin gerekleri doğrultusunda doğru tedbirler alınmalıdır. Güvenlikçi ve baskıcı suç ve ceza politikalarının sorunu çözmediği artık görülmelidir.

- **Devlete karşı işlendiği iddia edilen suçlar dahil olmak üzere her türlü ayrımcı uygulamaları ortadan kaldıracak, Türkiye'nin toplumsal barışı ve kardeşliğine katkı sağlayacak, açık, sade, kolay anlaşılır bir infaz ve tahliye sistemi öngören; çağdaş, mağdurun hakkını korurken mahkumun da ıslahına odaklı, tutuklu ve mahkumların başta sağlık ve can güvenlikleri ile insan onur ve ihtiyaçlarını tam anlamıyla temin edecek temel hak ve özgürlükleri koruyan, uluslararası sözleşmelere uygun yeni bir Ceza İnfaz Kanunu yürürlüğe sokulacaktır.**

B. ANAYASA YARGISI/MAHKEMESİ YENİDEN YAPILANDIRILACAKTIR

Anayasa yargısının temel fonksiyonu, kanunların anayasaya uygunluğunu denetlemektir. Kanunların yapımını üstlenen parlamento, bu gücünü halkın iradesinden almaktadır. Kanunların anayasaya uygunluk denetimi neticesinde Anayasa Mahkemesi, anayasaya aykırılık tespit ederek iptal kararı verdiğinde, bir tür negatif kanun yapma rolü ifa etmektedir. Bu nedenle dünyada yaygın olan kanaat, anayasaya uygunluk denetimi yapan organların demokratik meşruiyete sahip olmaları gerektiği yönündedir. Bu organlara demokratik meşruiyet kazandıracak olan yöntem ise üyelerinin hiç değilse bir bölümünün parlamento tarafından seçilmesidir. Ancak parlamento, bu seçim yetkisini herhangi bir çoğunlukla değil, farklı görüşteki siyasi partilerin uzlaşmalarını gerektiren üye tamsayısının üçte ikisi veya beşte üçü gibi nitelikli bir çoğunlukla kullanılmalıdır.

Anayasa Mahkemesinin kanunların anayasaya uygunluk denetimi dışında siyasi partilerin kapatılması istemiyle açılan davalara bakma, siyasi partilerin mali denetimlerini yapma ve Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapma gibi yetkileri de vardır. Yüksek Mahkemenin üye kompozisyonu, üyelerin seçiminde izlenecek yöntem, çalışma usulleri ve yetkileri konusundaki görüşümüz aşağıda yer almaktadır.

- Anayasa Mahkemesi 17 üyeden oluşur. Üyelerin 45 yaşını tamamlamış olması ve en az 8'inin kadın olması zorunludur.
- Üyelerin tamamı, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından aşağıdaki usul ile seçilir;

Her boş koltuk için yapılacak ilk iki oylamada TBMM üye tamsayısının üçte ikisinin çoğunluk oyu aranır. Bu sayı sağlanamazsa üçüncü turda üye tamsayısının beşte üçünün oyunu alan aday seçilmiş olur. Bu çoğunluk da sağlanamadığı takdirde en yüksek sayıda oy alan 2 aday arasında kura çekimi yapılır.

- Kurulun beş üyesi Yargıtay Genel Kurulunun, üç üyesi Danıştay Genel Kurulunun, iki üyesi Sayıştay Genel Kurulunun mesleğinde en az 20 yıl görev yapmış olan kendi üyeleri arasından, her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir.
- Dört üye, kamu hukuku ve siyaset bilimi alanlarında Yükseköğretim Kurumlarında en az 20 yıl öğretim üyesi olarak görev yapmış olan profesörler arasından TBMM tarafından seçilir. Üç üye ise en az 20 yıl fiilen avukatlık mesleğinde görev yapmış olan kişiler arasından TBMM tarafından seçilir. Öğretim üyeliği ve avukatlık mesleğinden seçilecek olanlar, TBMM Başkanlığına doğrudan doğruya başvururlar. Bu başvurular, Anayasa, Adalet ve İnsan Hakları Komisyonlarının birleşik toplantısında yeterlik koşulları yönünden değerlendirilir. Yeterlik koşullarını karşılayan adayların dosyaları, seçimlerinin tamamlanması için Genel Kurula iletilir. Genel Kurul, seçimleri yukarıdaki ikinci paragraf hükmüne uygun olarak gerçekleştirir.

- Üyelerin görev süresi 12 yıldır. Bu süreyi tamamlayan üye bir kez daha aynı göreve seçilemez.
- Üyeler 65 yaşı aşsalar dahi 12 yıllık görev süresini doldurmadıkça emekliye sevk edilmezler.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kendi aralarından dört yıl için başkan ve başkanvekilini seçer.
- Anayasa Mahkemesi, bir genel kurul ve üç daire halinde çalışır. Dairelerin toplantı ve karar yeter sayısı ile çalışma usulleri kanunla düzenlenir.

Görevleri:

- Anayasa Mahkemesi, kanunların şekil ve esas yönünden Anayasaya uygunluk denetimini yapar.
- Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve iki kez görüşme şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır.
- Kanunların anayasaya uygunluk denetimi, somut norm denetimi ve soyut norm denetimi biçiminde yapılır. Soyut norm denetiminde Anayasa Mahkemesi'ne başvuru süresi, denetlenecek normun Resmi Gazete'de yayımlanmasını takip eden 60 gündür. Soyut norm denetimine başvuru yetkisi, Cumhurbaşkanına, TBMM'de temsil gücü olan siyasi partilere ve TBMM üye tamsayısının beşte biri oranındaki milletvekiline aittir.
- Herkes, tarafı olduğu uyuşmazlığa uygulanacak normun Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi yoluyla başvurulmasını talep edebilir. Tarafların bu yöndeki talepleri, davaya bakmakta olan mahkeme ve o mahkemenin tâbi olduğu temyiz merciince değerlendirilerek dosya Anayasa Mahkemesi'ne gönderilir.
- Bir uyuşmazlığı görmekte olan her mahkeme, kendiliğinden uyuşmazlığa uygulanacak normun, anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir.
- Anayasa Mahkemesi, davaya bakmakta olan mahkemenin re'sen veya tarafların talebi üzerine yaptığı başvuruyu takip eden 8 ay içinde kararını açıklamak zorundadır. Anayasa Mahkemesi bu süre içinde kararını vermezse dava mahkemesi uyuşmazlığı yürürlükteki norma göre çözer. Anayasa Mahkemesi kararını kesin hüküm verilmeden önce açıkladığı takdirde bu karar uyuşmazlığa uygulanır.
- Anayasa Mahkemesi, soyut ve somut norm denetimi talebiyle yapılan başvuruları Anayasaya ve Türkiye'nin taraf olduğu temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası sözleşmelere uygunluk yönünden denetler. Bu hüküm, Anayasamızın 90. maddesine 2004'te ilave edilen, çoğu kez yargı mercileri tarafından ihmâl edilen hükmü güçlendirecek mahiyettedir.
- Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruları sonuca bağlar. Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi

birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz. Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, bireysel başvuru süresini 30 gün olarak düzenlemektedir. Bu süre 60 güne çıkarılmalıdır.

- Bireysel başvuruya mesnet oluşturan işlemin temelindeki norm, Anayasaya ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmalara aykırı ise başvuru sahibi, dilekçesinde bu hususu beyan ederek Anayasaya uygunluk denetimini harekete geçirebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin Diğer Görevleri:

- Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcı vekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar. Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar. Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcı vekili yapar. Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.
- Anayasa Mahkemesi, siyasi partilerin kapatılması istemiyle açılan davalara bakar. Bir siyasi partinin kapatılması veya hazine yardımından yoksun bırakılması, ancak o siyasi partinin şiddeti, hedeflerine ulaşmak için bir araç haline getirmesi durumunda söz konusu olur.
- Siyasi partiler aleyhine kapatma veya hazine yardımından yoksun bırakma istemiyle dava açma yetkisi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına aittir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, bu yetkiyi kendiliğinden kullanamaz.
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının bir siyasi parti aleyhine kapatma veya hazine yardımından yoksun bırakma istemiyle dava açabilmesi için TBMM Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar vermiş olması gerekir. Bu karar öncesinde kapatma veya hazine yardımından yoksun bırakma talebi, Anayasa, Adalet ve İnsan Hakları Komisyonlarının birleşik toplantısında görüşülür ve bu komisyonların toplam üye sayılarının üçte ikisi ile karara bağlanır.
- Siyasi partiler aleyhine açılan davalarda Anayasa Mahkemesi, üye tamsayısının üçte ikisiyle karar verebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin Çalışma Usulleri:

Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

III. SÜREÇ YENİLENMESİ

ADALETE ERİŞİM HAKKI GÜÇLENDİRİLECEKTİR

Ülkemizde yargı süreçlerinin yeniden ele alınarak adalete erişim hakkının güçlendirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Son dönemde yapılan alımlar ile 23 bini geçmiş bulunan hakim ve savcı sayımız, nüfus ve iş sayısı göz önüne alındığında benzeri bir çok Avrupa ülkesinden daha yüksektir. Mahkeme sayıları ile birlikte hakim ve savcı sayısı bir hayli artırılmış olmasına, her yerde yeni ve son derece büyük adliye sarayları yapılmasına rağmen hızlı ve etkin bir yargılama yapılamamaktadır. Mahkemelerimiz, gelen iş yüküne kıyasla karar verme sayısı itibarıyla benzer ülkelerin oldukça gerisinde kalmakta, yargılamalar makul süre içinde bitirilememektedir. Mahkemelere gelen davalara karşın, çıkan karar sayısının oldukça düşük kalması adli sistemde iş birikmesine neden olmaktadır.

Adalet hizmetlerinin hizmet alan vatandaş odaklı değil, hizmet veren mahkeme/hakim odaklı bir anlayışla düzenlenmiş olması; en basit iş ve işlemleri dahi hakimin bizzat yerine getirmesine yol açmaktadır. Yargılamaların uzamasının temel sebeplerini; hakimlerin yargılama dışı iş ve işlemlerle meşgul edilmesi nedeniyle verimsiz çalışmaları, gerekli akademik altyapı ve tecrübeden yoksun olmaları, meslek içi eğitimlerinin yetersiz oluşu, denetim ve teftiş sisteminin işlemeyişi, diğer yargı paydaşlarından (vatandaş, avukat, savcı, mahkeme kalemi) kaynaklanan sorunlar, delillerin toplanmasında yaşanan aksaklıklar ile bilirkişilik uygulamaları oluşturmaktadır.

FETÖ/PDY terör örgütüne üyelik veya iltisakları gerekçesiyle çok sayıda hakim ve savcının meslekten ihracının getirdiği zorunlulukların yanı sıra, istinaf mahkemelerinin kurulması ve Yargıtay üye sayısının artırılması nedenleriyle özellikle ilk derece mahkemelerinde nitelikli hakim ihtiyacı doğmuştur. Yargı bağımsızlığı ve hakimlik onurunu zedeleyen uygulamalara maruz kalan çok sayıda tecrübeli ve birikimli hakim ve savcı ise erken emeklilik yolunu tercih ederek kürsüyü terk etmekte ve nitelikli hakim ihtiyacı daha da derinleşmektedir. Ortaya çıkan boşluğun doldurulması zaruretiyle 13 binden fazla hakim ve savcı alımı yapılmış ve yeterli eğitim verilmeden göreve başlatılmıştır. **Yeni alımlarda ise ehliyet ve liyakatten ziyade adayların iktidara/partiye olan sadakat duygusuna önem verilmiş ve meydana gelen hakim açığı suiistimal edilerek adeta siyasal bir kadrolaşmaya gidilmiştir. Kayırmacı ve ideolojik saiklerle seçilen hakim ve savcılar, hukukun ve adaletin gereğinden ziyade, günlük politikanın gereklerine ve iktidarın beklentilerine uygun davranmayı kendilerine bir görev saymaktadırlar. Hakimlerin önemli bir kısmı da iktidarın hoşuna gitmeyecek kararlar verdikleri takdirde, *hakimlik teminatlarına* aykırı şekilde mesleki kariyerlerinin bozulması veya başka bir yere tayin edilme korkusu içinde çalışmaktadırlar. Ehliyet ve liyakat gibi sorunlar yanında adil yargılamayı etkilemeye yönelik teşebbüsler karşısında korunaksız kalmak, hakim bağımsızlığını bir hayli zedelemiş ve adalete uygun yargılamayı da adeta istisnai hale getirmiştir.**

Özü itibariyle nitelikli personel ve etkili süreç yönetimi tesis edilmek yerine, çözümü mahkeme ve adli kadrolardaki sayıları artırmakta aramak son derece yanlış bir yaklaşımdır. Hakimlik ve savcılık görevine alınan personelin ehliyet ve liyakat sorunu ve bu sorunların çözümü için alınması gereken tedbirler yanında, yargılama süreçlerinin de yenilenmesi son derece zorunludur. Bu amaçla tüm yargı paydaşlarının etkin katılımları sağlanarak mevcut yargılama süreçlerinde yaşanan sorunların doğru tespit edilmesi ve giderilmesi için acil tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Daha önceki düzenlemelere ilave olarak getirilen özellikle davanın başında ödenmesi gereken çok yüksek bedelli harçlar ve peşin avans uygulamaları, standardı olmayan bilirkişi ücretleri, icra iflas işlemlerinin son derece pahalı ve masraflı oluşu, karşılıksız çek cezalarına getirilen popülist düzenlemeler, avukatlık ücretleri, af niteliğindeki infaz kanunu düzenlemeleri gibi uygulamalar, vatandaşın mahkemeye ve adalete erişimini son derece olumsuz etkilemektedir. Özellikle mahkemelere gelecek iş yükünü caydırmak amacı ile uygulamaya geçirilen ve miktarı itibariyle vatandaşları oldukça zorlayan peşin avans ile temyiz harcı uygulamaları, hak arama özgürlüğünü ciddi biçimde kısıtlamaktadır. Hak aramanın bu kadar masraflı hale gelmesi, dar ve sabit gelirli vatandaşların önemli bir bölümünün mahkemelerde hak arama özgürlüğünü fiilen ortadan kaldırmaktadır. Adalet talebinin önüne pahalı ücretlerle set çekilmesi günümüzde adalete erişimin en önemli engellerinden biri haline gelmiştir.

Uluslararası ve uluslararası düzenlemelerin etkili takibi, yabancı hukukların karşılaştırılması ve mahkeme kararlarının yakından takibi ile hukuk ve yargılamamızda dijital dünyanın ortaya çıkardığı yeni imkan ve fırsatlarından istifade edilmesi sağlanmalıdır. Gerek uluslararası ticaret ve ilişkilerde ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü ve gerekse dış dünyada ortaya çıkan hukuki gelişmelerin yakından takip edilmesi, kendi yargı uygulamamızın geliştirilmesi bakımından son derece gereklidir. Yargıda, mevzuat tarama, emsal kararlara erişim, hukuki nitelenmenin isabetli yapılması, yargılamada muhtemel yaklaşımları ortaya koyma gibi bir çok konuda hakim, savcı ve avukatlara çok önemli katkılar yapacağına kuşku bulunmayan *yapay zeka* uygulamalarının yargısal faaliyetlerde de kullanımına özel önem verilerek UYAP uygulaması bu açıdan da geliştirilerek yargının hukuka daha uygun, adil ve hızlı yapılması sağlanmalıdır.

İnsanı merkeze almayan, hakim odaklı, mahkemeden mahkemeye değişen ve adaletten ziyade süreci öne çıkaran yanlış bir yargılama kültürü oluşmuştur. Hedefine hak ve adalet arayan vatandaşını koymayan bir yargılama sisteminin adalet üretmesi beklenemez. Bu yanlış kültür yanında, mevzuatta yapılan çok yoğun ve köklü değişiklikler veya yeni düzenlemeler de vatandaşın adalete erişiminde yeni engeller olarak ortaya çıkabilmektedir. Hakimi işin merkezine koyan ve ben diliyle hakimi kutsayan sistem yerine siz diliyle adaleti ve vatandaşları önceleyen bir sistem kurgulanmalıdır.

Ülkemizde mahkeme başına ortalama iş yükünün tespitine ilişkin çalışmalar oldukça yeni ve yetersizdir. Her bir davanın kamuya ortalama maliyetine dair hiçbir çalışma yoktur. Yargılama süresi yanında, yargılama faaliyetlerinin kamu maliyesine getirdiği yüke ilişkin çalışmaların da yapılması zarurettir. Verilen mahkeme kararlarının kesinleştirilmesini geciktiren, kararların infazını sürüncemede bırakarak hak sahibinin hakkına kavuşmasını mütemadiyen öteleyen ve mağdurları bezdiren tüm uygulamalar gözden geçirilmeli ve aksaklıklar giderilmelidir.

Dava öncesinde *Arabuluculuk/Uzlaştırıcılık*, dava sonrasında *İstinaf Kanun Yolu* süreci başta olmak üzere temyiz ile AYM ve AİHM bireysel başvuru süreçleri, Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Meclis Dilekçe Komisyonu, Adalet Bakanlığı İnsan Hakları ve Tazminat Komisyonu gibi uygulamalar, vatandaşın hakkını tahkim etmek yerine hakka ulaşmayı engelleyen işlevsiz ve etkisiz mekanizmalara dönüşmüş bulunmaktadır. Bu hak arama yolları basitleştirilmeli ve etkinliği artırılmalıdır.

Davaların uygun bir zamanda bitirilememesinin nedenlerinin başında, iş yükü birikmesi ile eksik hususlar gerekçe gösterilerek çok yoğun bir şekilde duruşma ertelenmesi yapılmaması gelmektedir. Mahkemelerin UYAP ortamında ve güvenli bir şekilde resmi bilgi ve belgelere ulaşmak imkanı varken delil ve belgelerin fiziki olarak temin edilmesinde ısrar etmeleri, avukatların kanuna uygun olarak mahkemeye sunduğu belgelere çoğu defa itibar edilmemesi, bilirkişi raporlarına yaslanma alışkanlıkları, denetim ve teftiş sisteminin yetersizliği, yargılamayı uzatmaktadır.

Hızlı ve etkin yargılamada nihai hedef kararların tek celsede verilmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek reform önerilerimizin önemli bir hedefidir. 10 yıl önce yürürlüğe giren yeni Hukuk Mahkemeleri Kanununda (HMK) da ön inceleme yolu ile duruşma sayılarının en aza indirilmesi amaçlanmıştır. Düzenlemeye rağmen, hakimlerimiz maalesef bu amaca uygun davranmamaktadır. Mahkeme Yönetimine Destek Projesi kapsamında yapılan tespitlere göre yargılama süresi 6-9 ay olması gereken davalar 2-3 yılda ancak bitirilmektedir. İstinaf ve temyiz kanun yollarında geçen ortalama süreler ise 5 yıldan az değildir. İcra ve iflas işlemleri de süreye ilave edildiğinde vatandaşın hakkına ulaşması on yılları bulabilmektedir.

Yargılama süre ve süreçleri ceza davalarında çok daha uzun yılları bulmaktadır. Özellikle terör davalarında, istisnai olması gereken tutuklu yargılamaların asıl uygulama haline gelmesi, telafisi mümkün bulunmayan hak kayıplarına neden olmaktadır. Haklarındaki mahkumiyet hükümleri kesinleşmediği halde, ceza infaz süresini tutuklu geçirmiş ve hatta infaz süresini de doldurmuş olmasına rağmen tutuklu olarak dosyası Yargıtay'da bekleyen çok sayıda sanık bulunmaktadır.

Nihai kararların bu kadar gecikmesi, ülkemizde hak arama özgürlüğü ve adalete erişim hakkının aslında olmadığını, hukuki düzenleme ve söylemlerin göstermelik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu haliyle ülkemiz gerçek bir hukuk devleti olmanın çok uzaklarında bulunmaktadır.

Uzun yargılamanın vatandaşlar üzerinde oluşturduğu mağduriyetler, demokratik ve sosyal bir hukuk devletinde asla kabul edilemez bir durum olup, sürecin kendisi dahi başlı başına çok büyük bir adaletsizliktir. Yargılamada yürürlüğe konulmuş olan hedef süre (Satürn projesi) uygulaması, adliye koridorlarında ömür tüketen vatandaşların gözünü boyamaktan öteye geçmeyen, aksine birçok sakıncaları da bulunan bir projedir. Adil, hızlı ve etkili bir hak arama sürecinin gerçekleşmesini sağlayacak çok daha ciddi ve köklü tedbirlerin alınması tüm yargılama süreçlerinin gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi ve etkili denetimi zorunludur.

Halkımızın adalete erişim hakkının güçlendirilmesi amacıyla;

1. Hakim Bağımsızlığı ve Teminatı Güçlendirilecektir

Yargının en güncel ve önemli sorunu yargı bağımsızlığını ortadan kaldıran baskı ve müdahalelerdir. HSK (HYK) mahkeme ve kolluk başta olmak üzere soruşturma ve yargılamalara yönelik tüm hukuka ve adalete aykırı uygulama ve baskılara son verilecektir.

- **Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını temin edecek, hakimin mesleki dokunulmazlığı ve coğrafi teminatlarını sağlayacak tüm düzenlemeler acilen yapılacaktır.**
- HSK (HYK)'nın hakimler hakkında karar verirken kullandığı sübjektif takdir yetkileri ortadan derhal kaldırılacak, yeniden oluşturacağımız HYK, sadece daha önce belirttiğimiz objektif kriterlere uygun olarak karar verebilecek ve işlemlerine karşı itiraz ve yargı yolu denetimleri getirilecektir.
- Başta siyasi baskılar olmak üzere baktıkları dava ve işlerle ilgili olarak hakimlere yönelik her türlü toplumsal ve sosyal medya ortamlarından kaynaklanan etkileme teşebbüsleri kesin bir şekilde önlenecek, HYK; yargı bağımsızlığına sahip çıkan, hakimlik teminatlarını koruyan, yargılamanın hiçbir dış etki ve yönlendirme olmaksızın adil bir şekilde yapılmasını sağlayan gerçek bağımsız bir kurul olarak görev yapacaktır.

2. Yargılamanın Etkinliği Artırılacaktır

a. Davaların Daha Hızlı ve Adil Bir Şekilde Bitirilmesi Sağlanacaktır

Türkiye’de adaletin tecellisini önleyen önemli faktörlerden biri, yargılamaların yavaşlığı ve davaların çok uzun süre devam etmesidir. Bu durum; bir yandan hukuk devletini, diğer yandan onun bir parçası olan Anayasamızın 36. Ve 40. maddelerinde düzenlenen adil yargılanma hakkını ihlâl etmektedir. Üstelik bu husus, Anayasanın 141. maddesinin son fıkrasında da yer almıştır. Bu hükme göre; *Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.* Ayrıca, yargılamaların hızla tamamlanması Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının da bir gereğidir.

Adalet teşkilatına kamu idaresi içinde ayrıcalıklı, özerk bir konum sağlanmış olmasına, adalet hizmetlerine çok büyük yatırımlar yapılmasına, Anayasamız ile taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde de öngörülmesine rağmen, mahkemelerimiz sürekli artan iş yükünü dengeleyecek ölçüde karar çıkaramadığı için yargı sistemimiz tıkanma noktasına gelmiştir.

- **Usul yasaları basitleştirilerek davaların tek celsede bitirilmesi ideali çerçevesinde düzenlemeler yapılacaktır.**
- Hakimlerin ve diğer yargı personelinin meslek içi eğitimleri ve denetimleri sürekli ve etkin bir şekilde yürütülecektir. Meslek içi eğitimlere gerekli katılım sağlayamayan personel hakkında idari tedbirler uygulanacaktır.

- Adli Yardım ve CMK hizmetlerinin etkinliği artırılarak bu alanlarda hizmet veren avukatların eğitimi ciddiyle takip edilecek; kolluk, savcılık ve kovuşturma aşamasında bu hizmetleri veren avukatlara gerekli destek sağlanacaktır.
- Bir uyuşmazlığı başından itibaren ele alan hâkimin karar safhasında görev yerinin değiştirilerek önceki safahatlar hakkında bilgisi olmayan hakimlerin atanması; yargılamaları yavaşlatan, adaletin tecellisini önleyen önemli faktörlerden biri olduğundan, coğrafi teminat tavizsiz şekilde uygulanacaktır.
- **Yargılamasını yaptığı önemli davaları bitirmeyen hakimlerin tayin talepleri kısıtlanacaktır.**
- **Başta işkence ve kötü muamele olmak üzere adil yargılamayı ve adalete erişimi engelleyen insan haklarına ve hukuka aykırı hiçbir uygulama veya yöntem müsaade edilmeyecektir.**
- **CMK'nın yetki ve görev tanımı esas alınarak tabii hakim ilkesini ortadan kaldıran özel yetkili mahkeme uygulamalarına son verilecek, sulh ceza hakimliği kaldırılacaktır.**
- **Terör davalarının öncelikli olarak ceza hukukunun evrensel ilkelerine uygun şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.**
- **Cezalar belirlenirken ve infaz edilirken veya af benzeri düzenlemeler yapılırken devlete karşı işlenen suçlar gerekçesiyle yapılan ayrımcı uygulamalar ve düzenlemeler ortadan kaldırılacaktır.**
- **Halen tutuklu olduğu halde davası istinaf veya temyiz sürecinde beklemekte olan veya infaz aşamasında, denetimli serbestlik süresini doldurmuş olan sanıkların tahliyesi, hiçbir müracaata gerek ve gecikmeye neden olmaksızın derhal sağlanacaktır.**
- **İnfaz Yasasındaki eşitliğe ve hukuka aykırı uygulama ve düzenlemeler kaldırılacaktır. Cezaevi yönetimlerinin denetimli serbestlik hususunda gösterdikleri keyfi ve çifte standart oluşturan uygulamalarına son verilecek, aksi yönde davranan görevliler hakkında hukuki ve idari işlemler tereddüt göstermeden yapılacaktır.**
- **Kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı tüm uygulama, idari iş ve eylemler sona erdirilerek hukuk hiçbir şahıs ve kuruluşa imtiyaz tanınmayacak şekilde uygulanacaktır.**
- **Kuracağımız Mahkeme Başkanlığı modelinde, şikayetler ve sorunlar doğru bir şekilde tespit edilecek ve mahallinde hızlı bir şekilde giderilerek adalet hizmetlerinin etkinliği artırılacaktır.**
- **Davanın karar için tekemmül ettirilmesine yönelik en basit evrakın tedarik edilmesinden delil ve belge toplamaya kadar bütün işlemlerin ve yazışmaların bizzat hakim tarafından yapılması uygulamasına son verilecektir. Karar öncesi işlemler mahkeme kalemleri ve hakim yardımcılar tarafından yerine getirilecek ve mahkemelerin kurumsallaşması sağlanacaktır.**
- **Haklı neden olmaksızın davaları sürüncemede bırakarak kararların gecikmesine neden olan, gerekçeli kararı yasal süresi içinde yazmayan, mahkeme kalemlerinin denetimini ihmal eden, ara**

kararların ve diğer işlemlerin ifasını geciktiren, dosyaların hızlı ve hukuka uygun olarak karara çıkması için gerekli gayreti göstermeyen hakimler hakkında, Mahkeme Başkanlıkları ve teftiş kurulları tarafından gerekli idari ve disiplin müeyyideleri uygulanacaktır.

- Binlerce hakim ve savcı, kürsüde hakimlik yapmak yerine başta Adalet Bakanlığı, Yargıtay, Danıştay olmak üzere diğer kamu kurumlarında tetkik hakimliği gibi sıfatlarla geçici görevlerde istihdam edilmektedir. Önemle belirtmek gerekir ki; Yargıtay tetkik hakimliği uygulaması **Yargıtay üyelerinin karar verdikleri dosyalara yabancı kalmasına neden olduğu gibi temyiz incelemesinin gereği gibi yapılmasını da engellemektedir. Nitelikli ve yetişmiş hakimlerin kürsüde görev yapması yargılamanın kalite ve etkinliğini artıracaktır. Başta genel idari hizmetlerde çalışanlar olmak üzere tüm hakimlerin kürsüde, aktif yargılama görevine dönmeleri sağlanacaktır.**

b. Tutuklama Kararları Etkin Bir Şekilde Denetlenecektir

Anayasamızın 2. maddesi masumiyet karinesini, 38. maddesi kişinin hürriyeti ve güvenliğini, 19. maddesi temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası antlaşmaların hukukî statüsünü, 90. maddesi hakimin bağımsızlığını, 138. maddesi otomatik tutukluluğu düzenleyen hükümleri içermektedir. CMK'nin 100-108. maddeleri arasındaki hükümler de otomatik tutukluluğu önlemeye yöneliktir. Buna rağmen **otomatik tutukluluk ve bunların hukuka uygunluğu Türkiye'nin en temel sorunlarından biri olmaya devam etmektedir.**

- **Tutuklu yargılama genel bir uygulama haline getirilmiş olup, gereksiz tutuklama kararları etkili bir şekilde denetlenecektir. Tutuklama, arama, el koyma ve diğer kısıtlama tedbirlerine karşı itiraz yollarının ve tutukluluk değerlendirme duruşmalarının etkinliği sağlanacaktır.**
- **Arama, el koyma, tutuklama ve adli kontrol kararları vermekle görevli Sulh Ceza Hakimlikleri kaldırılıncaya kadar üzerlerindeki mevcut savcılık ve kolluk baskısına son verilecek, hakimliğin denetleme fonksiyonu güçlendirilecektir.**

c. Adli Tatil Kaldırılacaktır

Gelişmiş ülkelerde örneği bulunmayan adli tatil (ara verme) uygulaması, yargı çalışanları ve vatandaşlar bakımından faydası olmayan, aksine birçok olumsuzluğu içinde barındıran bir uygulama olduğundan derhal sona erdirilmelidir. Adli tatilin 45 yerine 35 veya 40 gün olarak uygulanması da sorunu giderecek bir formül değildir. Mevcut hali ile mahkemeler, 20 Temmuz'da başlayacak tatil uygulamasını gerekçe göstererek duruşmalarını Mayıs ayından itibaren Eylül-Ekim aylarına, Temmuz ayından itibaren de Ekim-Kasım aylarına ertelemekte, adli tatil fiili olarak 3-4 aya kadar çıkarılmaktadır. Birçok hakim de gerekçeli kararlarını adli tatilde yazmaya bıraktığı için 15-30 gün içinde yazılması gereken gerekçeli kararlar adli tatile kadar bekletilmekte, vatandaşların mağduriyetine ve yasaya aykırı durumlara neden olmaktadır.

İş yükü ve birçok basit işlem gerekçe gösterilerek uzun duruşma günleri verilmesi nedeniyle yılda en fazla 3-4 defa yapılan duruşmaların adli tatil gerekçesiyle ertelenmesi davaların uzamasına ve

vatandaşların haklı şikayetlerine neden olmaktadır. Bunun yanında belki birkaç yılda bir Türkiye'ye gelen gurbetçilerimiz başta olmak üzere acil işler veya başka bir tarihte yerine getirilmesi maddeten mümkün olmayan işlemleri olan vatandaşlarımız, adli tatil nedeniyle mahkeme kapılarından geri dönmektedirler. Devletin en önemli fonksiyonlarından biri olan adalet dağıtma görevinin resmi olarak 40 gün, fiili olarak 3-4 ay süreyle tatil edilmesi, hukuk devleti anlayışı ile bağdaşmayan bir uygulamadır.

Her kamu çalışanı gibi yargı görevlilerinin de temel hakları olan tatil ihtiyaçlarını otoriter bir yaklaşımla toplu olarak ve hep birlikte yaptırmak veya hep birlikte mesaiye zorlamak, demokratik değerler açısından da kabul edilebilir değildir. Herkesin tatil hakkını kendi kişisel ihtiyaçları doğrultusunda belirleyebilmesi, temel bir hak ve özgürlük olup yargı çalışanları da tatillerini kendi ihtiyaçlarına göre ayarlayabilmelidir. Mevcut uygulama, bir hakimin kendi şahsi ihtiyaçlarına göre tatil planlaması yapmasını imkansız hale getirmekte, adli tatil süresi içinde hoş olmayan, başka hakimleri zor durumlara düşüren, yargılamayı ve yargıya güveni kötü etkileyen durumlar ortaya çıkarmaktadır.

- **Adli tatil uygulaması kaldırılacaktır.**

d. Bilirkişilik Uygulaması Düzeltilecek ve Denetlenecektir

Bilirkişilik uygulaması, adaletin tecellisinde doğru karar verebilmesi için hakimin ihtiyaç duyduğu teknik konularda yardımcı olmak amacıyla yargılama sürecinde oldukça faydalı bir uygulamadır. Ancak geldiğimiz nokta itibarıyla ve özellikle mesleki nitelikten yoksun hakim sayısının bir hayli artması nedeniyle bilirkişilik uygulaması amacından sapmış, hakimi yönlendiren, çoğu kere karar ihsas eden, bir anlamda hakimi de vesayet altına alan bir uygulamaya dönüşmüştür. Meslekte yeterli tecrübesi bulunmayan hakim ve savcıların bilirkişi raporlarının konforuna sığınmayı tercih etmeleri de adil yargılanmayı doğrudan olumsuz etkilemektedir. Bazen hakkaniyetten saptırmaya yönelik kasıt ve özel amaçla tedarik edilen bilirkişi raporları vatandaşın adalete erişimini de ortadan kaldırabilmektedir.

Ceza yargılamasında da bilirkişilik uygulamaları vahim boyutlarda adaleti saptıran kötü niyetli uygulamalara dönüşmüştür. Terör soruşturma ve davaları başta olmak üzere bilirkişilik, sanığın cezalandırılmasının aracı haline getirilmektedir. Bilirkişiliğin bir silah olarak kullanılması, vatandaşın adalet taleplerini yok etmekte ve telafisi mümkün olmayan hakkaniyete ve hukuka aykırı kararlara neden olmaktadır. Bilirkişiliğin sadece gerektiğinde başvurulabileceği, adaletin tecellisinde hak ettiği rolü üstleneceği ve gerçek misyonunu ortaya koyacağı bir yargılama iklimi oluşturulmalıdır.

- **Hakim ve Savcılarını bilirkişi baskı ve ihtiyacından kurtararak hukuka uygun, güven veren bir yargılama yapmalarını temin edebilmek için öncelikle uzmanlaşmaları sağlanacak, zorunlu haller hariç bilirkişi incelemesine ihtiyaç azaltılacaktır.** Bilirkişi raporları alanında uzmanlaşmış hakim tarafından etkili bir şekilde denetlenebilecek ve yanlış ya da kötüniyetli raporlar engellenebilecektir. Bilirkişiye başvuru halleri yasalarda net bir şekilde belirtilerek sınırlandırılacak ve hakimin kendi görev alanına giren hukuki konularda bilirkişiye başvurulması engellenecektir. Bu anlamda kendine güvensizlik temelli ve neredeyse mutlak yetki devrine varan bilirkişilik uygulaması yerine denetlenebilir bir bilirkişilik uygulamasına geçilecektir.

- **Bilirkişi raporlarının etkin bir şekilde denetimi sağlanacak, verdiği raporu mahkeme önünde savunamayan, kasıtlı ve kötü niyetli rapor veren bilirkişiler hakkında yasalarda mevcut müeyyideler etkili bir şekilde uygulanacaktır.**
- **Yanlı ve kasıtlı bilirkişi raporu düzenlemek suç olarak kabul edilecek ve cezalandırılacaktır.**

3. Mahkemelere Gelen İş Yükü Azaltılacak, Arabuluculuk ve Uzlaştırmacılık Geliştirilecektir

Yargılamanın gecikmesinin önemli nedenlerinden birisi, yargıya gelen iş yükündeki büyük sayıdaki artıştır. Basit bir özürle dahi halli mümkün bulunun ihtilafların adliyeye taşınması yolundaki olumsuz kültür, buna karşılık adliyelerdeki insan kaynağı ve hakimlerin akademik alt yapı ve gerekli tecrübeden yoksun oluşu, adalete güvenin kaybolması sebebiyle tüm yargı ve bireysel başvuru yollarının sonuna kadar zorlanması gibi nedenler adalet sisteminde korkunç bir iş yoğunluğu sonucunu doğurmaktadır. Mahkemelere gelen uyuşmazlıkların azaltılabilmesi için bir taraftan toplumsal barış ve huzuru artırıcı yaklaşımlar yaygınlaştırılırken, diğer taraftan da uyuşmazlık çözüm yollarının geliştirilmesi ve yargılama sürecindeki aksaklıkların giderilmesi gerekmektedir.

Dostane çözüm yollarının en önemli faydalarından biri toplumsal barış ve düzene sağladığı katkıdır. Adliye teşkilatı da uyuşmazlıkların alternatif çözüm yolları ile sona erdirilmesi halinde çok önemli miktarda iş yükünden kurtulacak, mevcut dosyalara daha fazla zaman ve imkan ayırabilecektir. İhtilafın tarafları da sorunlarını uzun, stresli, çok masraflı yargılama süreçlerine müracaat zorunda kalmadan çözebilmektedir. Taraflar kendi iradeleriyle uzlaştıkları için neticeyi çok daha fazla benimsemekte ve varılan anlaşmalar daha kolay icra edilebilmektedir.

Ülkemizde arabuluculuk ve uzlaşmacılık alternatif çözüm yollarının mevcut uygulamasından hedeflenen başarı henüz sağlanamamıştır. Adalet Bakanlığının yanlış tutum ve yaklaşımları, arabuluculuğun Bakanlık bünyesinde örgütlenmiş olması sistemin özüne ve ruhuna zarar vermektedir. Mevcut yaklaşım içinde, arabuluculuk sisteminin kurumsallaşması mümkün değildir. **Arabuluculuk sürecinde, çok ciddi hak kayıplarıyla da karşılaşmaktadır. Uzlaştırmacılık yolunun hukukçu olmayan meslek guruplarına da açılmış olması birçok açıdan son derece sakıncalı bir uygulama olmuştur. Hukuk, adalet ve tazminat konularında da hiçbir formasyonu ve birikimi bulunmayan kişilerin uzlaştırmacı olarak atanması çok ciddi hak kayıplarına neden olabilmektedir. Ayrıca uzlaşılması mümkün birçok ihtilaf da adli sistemi işgal etmeye devam etmektedir. 4 yıla yaklaşan uygulama sonunda gelinen duruma bakıldığında arabuluculuk ve uzlaştırma sisteminin hedeflenen asıl amacından uzaklaşarak hızla yozlaştığı da görülmektedir.**

Uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülmesi uygulaması da yaşanan aksaklıklar ve sorunlar gözden geçirilmek suretiyle yeniden düzenlenmelidir. Tahkim sürecinde yaşanan hukuka ve hakkaniyete aykırı güven sarsıcı uygulamalar tahkim kurumunun gelişmesini engellemektedir. Yaygın olarak kullanılan sigorta uyuşmazlıklarında başvuru Sigorta Tahkim Komisyonu kararları da adaleti ve kaybolan hakları ikame etmekten uzak kaldığından ihtilaflar yeniden yargıya taşınmaktadır. Hükümet, çok iddialı bir şekilde kurmuş olduğu İstanbul Tahkim Merkezi İSTAC'a gerekli kamusal desteği vermemiştir.

Başta KOİ (kamu özel işbirliği) anlaşmaları olmak üzere önemli bir çok ihtilafın yurtdışındaki tahkim merkezlerine gitmesi yönündeki anlaşma ve sözleşmeler zaten tartışmalı bulunan tahkim yolunu daha da kadük bırakmaktadır.

Bu nedenlerle Tahkim, Arabuluculuk ve Uzlaşmacılık Sistemleri yeniden düzenlenerek;

- Yargılamanın ön inceleme aşamasında, mahkeme içi arabuluculuk uygulaması ve Avukatlık Kanununun 35/A maddesi uygulamaları, arabuluculuk sistemine güçlü bir şekilde entegre edilecektir.
- Tarafı kamu olan uyuşmazlıkların arabuluculuk sürecinde, herhangi bir kamu zararı oluşturmaksızın kamu görevlilerinin sorumluluklarını güvence altına alacak düzenlemeler yapılacaktır.
- Uyuşmazlığın tarafları ile vekilleri olan avukatların hak ve menfaatlerini koruyucu tedbirler alınacak, mahkeme içi arabuluculuk teşvik edilecektir.
- Arabuluculuğun gerçek bir meslek olarak Adalet Bakanlığına bağlı bir daire başkanlığı şeklinde değil, TBB ve Noterler Birliği gibi bağımsız bir şekilde örgütlenmesi sağlanacaktır.
- Ceza Hukuku alanında uygulamaya konulmuş bulunan uzlaştırma yolu da yeniden düzenlenecektir.
- İSTAC güçlendirilerek uluslararası güven duyulan bir kurum haline getirilecektir.
- Tahkim uygulamalarında karşılaşılan sorunlar giderilecek ve tahkim yolu güçlendirilecektir.

4. Yargılama Pahalı Bir Kamu Hizmeti Olmaktan Çıkartılacaktır

Vatandaşlarımız için günümüzde adalet önceki dönemlere göre bir hayli pahalı hale gelmiştir. **Peşin avans uygulamaları başta olmak üzere yargıya başvuru harçları, yargılama sırasındaki diğer masraflar, karar sonrasında ilam harçları, icra ve iflas yollarındaki masraflar ile peşin alınan başvuru harçları dışında son derece yüksek tutulan tahsil harçları ve avukatlık ücretleri neredeyse hak arama hürriyetini engelleyen boyutlara ulaşmıştır.** Dava ve icra takiplerinde devlet adeta herkesten daha fazla para kazanan taraf durumuna gelmiştir. Mağdurların adalet ihtiyacından ziyade kamu maliyesinin ihtiyaçlarını önceleyen anlayışın sosyal devlet ilkesiyle de örtüşmesi mümkün değildir.

- **Adalete erişim ve hak arama hürriyetinin güçlendirilmesi için yargıya başvuru harçları, yargılama sırasındaki diğer masraflar, karar sonrasında ilam harçları, icra ve iflas yollarındaki masraflar makul seviyelere çekilecektir.**

5. Adli Himaye Sigortası (AHS) Hayata Geçirilecektir

Hem vatandaşın adalete erişim hakkını teminat altına alacak ve hem de avukatları çeşitli ücret, tahsilat, vergilendirme ve iş sahibi ile ücret ihtilafı sorunlarından kurtaracak olan bir sigorta sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Yeni HMK ile getirilen peşin avans uygulaması ve yargılama harç ve giderlerinin dar gelirli vatandaşların ödeme gücünü aşması, hak arama özgürlüğünü de ciddi biçimde kısıtlamaktadır. Vatandaşın maruz kaldığı bu caydırıcı etki, oluşan mesleki rekabet ortamında avukatlar tarafından giderilmeye çalışılmakta ve yargılama giderleri yasaya da aykırı olarak fiilen avukatlar

tarafından karşılanmaktadır. Toplu işlerde ve miktarı itibarı ile yüksek davalarda iş sahibi tarafından karşılanamayan yargılama harç ve giderleri ile peşin avanslar ancak çok az sayıdaki avukat veya hukuk büroları tarafından karşılanabilmektedir. Bu durum, mesleğe yeni başlayan ve ekonomik bakımdan çok güçlü olmayan avukatlara karşı haksız rekabete ve mağduriyetlere neden olmaktadır.

AHS'yi isteğe bağlı olarak; dava açmak veya aleyhine açılmış bir soruşturma veya davada kişinin kendisini bir avukat ile temsil ettirmesini, avukatlık ücreti ve yargılama giderlerini teminat altına alan bir sigorta türü olarak öngörüyoruz. Bu sigorta kişilerin adli müzaheret veya CMK gibi kamu imkanlarını kullanmaktan ziyade kendi seçtiği bir avukat ile iş veya davasını takip edebilmesine fırsat tanıyacak ve yargılama giderlerini karşılayacaktır. Sigorta şirketi, avukatın belgeli talebi üzerine yargılama gider ve peşin avanslar ile avukatlık ücretini serbest meslek makbuzu karşılığında doğrudan avukata ödeyecek, parasal ilişkide iş sahibi devreden çıkacaktır. Tüm masraf ve ücretlerini sigorta şirketinden tahsil eden avukat, yaptığı işlerden iş sahibi yanında sigorta şirketini de bilgilendirerek şeffaf ve gözlemlenebilir bir avukatlık hizmeti yürütecektir. **İş sahibi karşı karşıya kaldığı yargılama giderleri ve avukatlık ücretlerinden kurtulmuş olarak kendi seçtiği avukatın yardımıyla hak arama ve mahkemeye erişim hakkını güvenlik ve rahatlık içinde kullanabilecektir. Sigorta şirketi ise yaptığı ödemelerin yerinde kullanılıp kullanılmadığını, avukatın temel avukatlık hizmetlerini layıkıyla yerine getirip getirmediğini uzman hukukçular vasıtasıyla denetleyebilecek, bir ihmal veya aksaklık görülmesi halinde de ödemiş olduğu avukatlık ücretlerini avukatın kendisinden veya varsa *mesleki sorumluluk sigortasından geri isteyecektir.***

AHS uygulaması, vatandaşların CMK ve Adli Müzaherete olan ihtiyaçlarını da zaman içinde azaltıp sona erdireceğinden, kamunun Adli Müzaheret ve CMK yükü de azalarak ortadan kalkacaktır. Kamunun, Adli Müzaheret ve CMK giderleri 2018 yılında 433.390.000 TL, 2019 yılında 501.790.000 TL, 2020 yılında 523.300.000.TL tutarına ulaşmıştır. Hazine tarafından ayrılan bu ödeneklerin bir bölümü ile AHS uygulaması desteklediği takdirde, AHS sistemi çok rahat bir şekilde işletilebilecek ve bütçe de kısa bir süre içerisinde milyarlarca liraya çıkması öngörülen CMK ve Adli Yardım giderlerinden kurtulmuş olacaktır.

AHS uygulaması kamuya sağladığı tasarruf yanında adli hizmetlerdeki kayıt dışılığın önlenmesi, avukatlık ücret ve yargılama giderlerinin teminat altına alınması, avukatlık faaliyetinin yeterliliği ve şeffaflığının sağlanması, vergilendirilmesi ve denetimi, sigorta sektör ve bilincinin geliştirilmesi gibi pek çok adli ve ekonomik faydayı beraberinde getirecektir.

- Adli Himaye Sigortası uygulaması getirilecektir.

6. İstinaf Kanun Yolu Yeniden Düzenlenecek ve Etkinliği Artırılacaktır

Hak arama hürriyetinin etkinliğini artırmak ve adil yargılamayı güçlendirmek amacıyla ortaya konulmuş bulunan istinaf kanun yolu amacına uygun neticeler verememiştir. İstinaf mahkemelerinin görev sınırlarının düşük tutulması, mahkemelerin kendilerine gelen iş yüklerini azaltmak kaygısıyla takındıkları

usulen onama tavırları sonucu istinaf kanun yolu hızlı ve etkili yargılamayı temin etmekten ziyade nihai karara ulaşmayı erteleyen usuli bir inceleme yolu haline gelmiştir. Her bölge adliyesinin iş yüküne bağlı olarak değişmekle birlikte, davaların BAM’da ortalama bekleme süresi 2 yılı aşmış bulunmaktadır. Gelen ve çıkan iş sayıları nazara alındığında istinafta bekleme süresinin zaman içinde daha da uzayacağı görülmektedir. Belli sınırların üzerindeki veya nitelikli davaların doğrudan temyiz yoluna götürülmesi, sürecin kısaltılması bakımından gerekli hale gelmiştir. Bölge Adliye Mahkemelerinde, güvenlik ve sair gerekçelerle getirilen maksada aykırı uygulamalar ve kısıtlamalar, avukat ve vatandaşların davalarını etkin bir şekilde takip etmelerini engelleyecek boyutlara varmıştır. Vatandaşlar ve avukatlar uygulanan kısıtlamalar nedeniyle istinaf mahkemelerinde iş ve davalarını takip edemez, hakimlere erişemez hale gelmişlerdir.

Geldiği nokta itibarıyla istinaf mahkemeleri, adalet hizmetlerinin hızını ve kalitesini artırmaktan ziyade yargılama sürecinin uzamasına ve adaletin gecikmesine neden olan bir uygulama haline geldiğinden hukukçuların önemli bir bölümü istinaf mahkemelerinin kaldırılması gerektiği kanaatine sahiptir.

- **Yargıtay’ın iş yükünün azaltılması ve yargılama sürecinin hızlandırılması amacıyla kurulmuş olan İstinaf Kanun yolunun 3-4 yıllık uygulaması ve yaşanan diğer sorunlar tespit edilerek sistemin hızlı ve etkin çalışması temin edilecektir.**

7. Temyiz İnceleme Süreleri Kısaltılacaktır

Yargıtay’daki temyiz incelemelerinin süreleri ceza ve hukuk davaları yönünden değişmekle birlikte bu sürenin 2 ile 6 yıl arasında olduğu görülmektedir. Özellikle cinsel saldırı, adam öldürme, terör davalarındaki bekleme süreleri iş yoğunluğu nedeniyle daha da uzayabilmektedir. Danıştay’daki bekleme süreleri ise yine daire ve dava türlerine göre değişmekle birlikte ortalama olarak 5 yıldır.

İstinaf ve temyiz kanun yollarındaki bekleme süreleri ile ilgili resmi istatistiki çalışmaların sağlıklı işlenmemesi ve şeffaf olarak açıklanmaması çok önemli bir eksikliklerdir. Bu nedenle sürelerle ilişkin kanaatler gözlemlere dayanmaktadır.

İktidarın genel olarak yargı teşkilatı, özel olarak da Yargıtay ve Danıştay ile ilgili tavırlarında tutarlı ve istikrarlı bir yaklaşımı mevcut değildir. Bu nedenle ülkemizdeki temyiz incelemeleri vatandaşın mahkemeye erişim hakkını temin etmekten ziyade, işlerin sürüncemede kalmasına ve vatandaşın nihai karara ulaşmasında gecikmeye neden olmaktadır. **Temyiz mahkemelerinin yapıları, üye ve daire sayıları, üyelik seçimleri gibi birçok hususta gösterilen tutarsızlıklar ve düzensizlikler temyiz incelemelerini hem kalite hem de hız olarak doğrudan etkilemektedir. Temyiz mahkemelerinin içtihat mahkemeleri olarak görev yapması hedefinden uzaklaşmıştır.** Hükümet başta olmak üzere HSK ve temyiz mahkemelerinin istikrarı bozan ve adil yargılamayı olumsuz etkileyen müdahale ve uygulamalardan uzak durması, son derece önemli ve gereklidir.

- **Temyiz mahkemelerine üye seçimi çoğulcu yaklaşımla oluşacak HYK tarafından, önerdiğimiz objektif kriterlere bağlanmış kariyer belirleme yöntemlerine uygun olarak liyakat ve ehliyeti**

Önceleyen bir titizlik içinde gerçekleştirilecek, sübjektif değerlendirmelere göre üyelik seçimi ortadan kaldırılacaktır.

- **Yargıtay ve Danıştay üyeliklerinin görev süresinin 12 yıl olarak düzenlenmiş olması, temyiz incelemelerinde yetkinlik ve hakimlik teminatları bakımından son derece yanlış bir düzenlemedir. Yargıtay ve Danıştay üyeliklerine yönelik süre sınırı kaldırılarak emekli oluncaya kadar görev yapmaları sağlanacaktır.**
- Temyiz aşamasında karar veren daire üyelerinin dosyaya hakimiyetinin sağlanması, temyiz incelemesinin hakkıyla yerine getirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple temyiz mahkemelerinin iş yükünün azaltılması ile eş zamanlı olarak **tetkik hakimliği uygulamasına son verilecektir.**
- **Hakim ve mahkeme kalemi ile görüşme, dosya inceleme, belge sureti alma, ara kararların takibi gibi hususlarda güvenlik vb. gerekçelerle getirilen kısıtlamaların temyiz kanun yolu olan Yargıtay ve Danıştay'da çok daha sıkı bir şekilde uygulanması, mahkemeye erişim hususunda ciddi sorunlar meydana getirmektedir. Bu kısıtlar kaldırılarak hem süreçler hızlandırılacak hem de adaletin hakkıyla tecelli etmesi sağlanacaktır.**
- **İstinaf ve temyiz süreçleri şeffaflaştırılacak, incelemelerin makul süre içinde karara bağlanması sağlanacaktır.**

8. Bireysel Başvuru Yolları Sadeleştirilecek ve Etkinliği Artırılacaktır

Bireysel başvuru yolları olarak AYM ve AİHM dışında ülkemizde, OHAL Komisyonu, Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), Adalet Bakanlığı İnsan Hakları ve Tazminat Komisyonu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, TBMM İnsan Hakları Komisyonu, TBMM Dilekçe Komisyonu, Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) gibi çok sayıda bireysel başvuru ve şikayet yolları bulunmaktadır.

Bu başvuru yollarının ortak amacı; kamu gücü kullananlar tarafından hakları ihlâl edilenleri korumak, mağduriyetlerin giderilmesini ve hukukun üstünlüğünü sağlamaktır. Yargılamaların hukuka uygunluğunu ve mahkeme kararlarının etkinliğini sağlamaya yönelik tüm bu başvuru yolları maalesef kişilerin mağduriyetlerini gidermek veya haklarına ulaşmasını temin etmekten ziyade, mağdurları oyalayan can yakıcı ve bezdirici süreçlere dönüşmüş bulunmaktadır.

AYM ve AİHM bireysel başvuru yolları da hızlı ve etkin bir çözüm mekanizması olamamıştır. En etkili ulusal başvuru yolu olması gereken AYM, yasayla yüklendiği bireysel başvuruları karara bağlamak yerine iş yoğunluğu gerekçesiyle bir bölümünü OHAL Komisyonu'na, diğer önemli bir bölümünü ise Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu'na yönlendirmiştir. AYM, hızlı ve etkin bir şekilde karar vermek suretiyle ihlalleri önlemek yetki ve görevini, ihlalin kaynağı olan kamu otoritesinin kendi içinde örgütlediği, bağımsızlığı (özerkliği) bulunmayan komisyonlara aktarmak suretiyle bireysel başvuru yolunu bizzat kendisi ciddi bir şekilde etkisizleştirmiştir.

- Hakları ihlal edilen veya zararları giderilemeyen mağdurların bir başvuru yolundan diğerine mahkum edilerek karar, süre ve süreçleri şeffaf olmayan etkisiz bireysel başvuru yollarında ömür tüketmeleri önlenecektir.
- Özellikle bir tarafı kamu idaresi olan davaların süratli bir şekilde bitirilmesi ve bunlara ilişkin mahkeme kararlarının etkinliği adli sistem içinde temin edilecek, bireysel başvuru yollarına olan ihtiyaç en aza indirilecektir.
- Kabul Edilmezlik Kararı kriterleri somutlaştırılarak AYM bireysel başvuru yolu güçlendirilecektir.
- **Özel hukuk davaları da dahil olmak üzere kamu idareleri aleyhine, vatandaş lehine hükmedilen tazminatların, bütçeden veya kurulacak özel fon tarafından derhal ödenmesi teminat altına alınacak; vatandaşların devletten olan alacakları için icra daireleri önünde çaresiz bırakılmaları önlenecektir.**
- **AYM ve AİHM kararları etkin bir şekilde uygulanacak, kararlara aykırı davranışta ısrar eden kamu ve yargı görevlileri hakkında gerekli idari ve hukuki tedbirler acilen alınacaktır. Hukuka açıkça aykırı mahkeme kararları nedeniyle mağdur edilen vatandaşların haklarının temini ve ihlale neden olan yargı mensuplarının sorumlu tutulması sağlanacaktır.**

9. İcra ve İflas Kanunu Yenilenecek ve İcra Daireleri Yeniden Yapılandırılacaktır

Adalet erişimin en önemli aşaması, mahkeme kararlarının infazıdır. Çok uzun, meşakkatli ve masraflı süreçlerden sonra ulaşılan mahkeme kararının infazı mümkün olmadığında yaşanan onca stresli mücadelenin de hiçbir anlamı kalmamaktadır. Mahkeme kararlarının gereği gibi icra edilemiyor oluşu, aleyhine karar verilmiş bulunan kötü niyetli taraf bakımından son bir kurtulma aşaması olarak görülmektedir. Uyuşmazlıkta haksız durumda bulunan tarafın yargılama ve icra iflas sürecini mümkün olduğunca uzatma gayreti içine girmesine ve mahkeme kararının gereğince infazını engellemesine müsaade edilmemelidir. Mahkeme kararlarının icra ve infazı konusunda ortaya çıkan zafiyet, hak arama özgürlüğünü anlamsız hale getirmektedir. Özellikle aleyhine karar verilen tarafın kamu idaresi olduğu uyuşmazlıklarda, tazminata hak kazanan alacaklı vatandaş, kamu idaresi karşısında çaresiz durumlara düşürülmektedir. Bireysel başvuru yollarına rağmen kamu idarelerine tanınan imtiyazlar nedeniyle vatandaşların başta mülkiyet hakları olmak üzere birçok hak ve alacakları fiilen tahsil edilemez hale gelmektedir. Adalet erişim hakkını kısıtlayan tüm yasal engellerin ortadan kaldırılması gerçek bir hukuk devleti olabilmenin en temel gereklerinden biridir.

- **Mahkeme kararların icrası bağlamında, kesinleşmiş bir kararın haklı çıkan tarafın ayrıca bir müracaat ve gayreti aranmaksızın icra ve iflas daireleri tarafından kendiliğinden ve doğrudan infazını gerçekleştirecek reformlar yapılarak hiçbir vatandaş, yıllarca süren çabalarla elde ettiği mahkeme kararlarının icrası için yeni bir biktirici ve caydırıcı sürece maruz bırakılmayacaktır.**
- **Şahsi borçlar açısından yapılacak düzenlemelerle takip borçlusunun şahsi iflası müessesesi getirilecek, tüm mal ve alacaklarına el konulacak ve başka yöntemlerle ticari temsilci, ticari vekil, eş ve diğer akrabaları üzerinden vb. ticari faaliyetlerini sürdürmesi engellenecektir.**
- **İcra ve iflas dairelerinin bütün personeli hukuk fakültesi mezunlarından seçilecektir.**

GELECEK ADALET MODELİ adını verdiğimiz bu alışma, Partimiz iktidara geldiğinde yargı sorunlarını nasıl özeceđimize dair bir taahhütname olarak hazırlanmıştır. Hukukî, ahlâkî ve vicdanî perspektifle Türkiye'nin *Adalet ve Yargı* sorunlarını çözmek amacıyla hazırladığımız bu raporun aynı perspektifle hareket eden partimiz dışındaki diğer çalışmalara da katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

